

Het Bruuijsel

Vogelwacht Uden
Meer dan alleen vogels kijken

Eerdere uitgaven

Het Bruijsel

Door de Vogelwacht Uden uitgegeven clubblad 'Het Bruijsel'

Niets uit deze uitgaven mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende (dit kunnen zijn de fotograaf, auteur, tekenaar, webdesigner en Vogelwacht Uden) op welke manier dan ook gekopieerd, verspreid of mogelijk anderszins anders gebruikt worden. Voor het verkrijgen van toestemming voor het gebruik van een van bovenstaand genoemde onderdelen kunt u met u aanvraag terecht bij info@vogelwachtuden.nl.

Tot 1989 bruijsel 3 heette "het Bruijsel" "de Slechtvalk" met de aflevering 1 van 1990 is de naam gewijzigd.

Door het klikken op het plaatje van de jaargang die je wilt inzien wordt de jaargang geopend.

Jaargang 2009 Jaargang 2010 Jaargang 2011 Jaargang 2012 Jaargang 2013 Jaargang 2014 Jaargang 2015 Jaargang 2016

Jaargang 2001 Jaargang 2002 Jaargang 2003 Jaargang 2004 Jaargang 2005 Jaargang 2006 Jaargang 2007 Jaargang 2008

Jaargang 1993 Jaargang 1994 Jaargang 1995 Jaargang 1996 Jaargang 1997 Jaargang 1998 Jaargang 1999 Jaargang 2000

Jaargang 1985 Jaargang 1986 Jaargang 1987 Jaargang 1988 Jaargang 1989 Jaargang 1990 Jaargang 1991 Jaargang 1992

Jaargang 1980 Jaargang 1981 Jaargang 1982 Jaargang 1983 Jaargang 1984

 info@vogelwachtuden.nl • www.vogelwachtuden.nl

Voorzitter

Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28
5401 PK Uden
 0413-269804
 jwhermans@kpnmail.nl

Redactieleden

Martien van Dooren
John Hermans
Jan-Willem Hermans
Dick Slaa
Mignon van den Wittenboer

Secretaris

José Escher
Kruisstraat 13
5388 CH Nistelrode
 0412-650180
 secretariaat@vogelwachtuden.nl

Correctie

Tineke Huijs
Plantsoen 30
5384 EV Heesch
 0412-451911
 tenphuijs@home.nl

Penningmeester

Anita van den Acker
Raam 523
5403 TM Uden
 0413-253151

Eindredactie, opmaak en kopij

Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1A
5473 RR Heeswijk-Dinther
 0413-785338
 bruujssel@vogelwachtuden.nl

Bestuursleden

Peter van de Braak
John Opdam
Mignon van den Wittenboer

Drukwerk, omslag en afwerking

Graphiset B.V. te Uden

Bankrelatie

ABN-AMRO Uden
IBAN NL93ABNA0609968254

Verspreiding

Lies Schoenmakers (coördinatie)
Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

Clubgebouw

De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden
(bij Kinderboerderij)
 0413-250047

'Het Bruujssel' verschijnt vier maal per jaar in een oplage van 300 exemplaren (incl. links)

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt voordat we daar toestemming voor hebben gegeven. Men dient dan wel Het Bruujssel als bron te vermelden. ©Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Van de redactie **3**

Mededelingen bestuur **4**

Bijzondere waarnemingen

Peter van de Braak **6**

2016: Een fantastisch jaar voor onze roofvogels!

William van der Velden **7**

Voorjaarsexcursie Lauwersmeer

Diverse auteurs **14**

Website varia **20**

De Nachtzwaluw

Marc Gottenbos **21**

Voor u gelezen

John Hermans **23**

Noord-Spanje in augustus

John Hermans **27**

Vogel in De Maashorst... 'Gauwe Klauwier'

Jan-Willem Hermans **30**

Luider

Bart Gras **32**

Start najaarstelling 2017

Martien van Dooren en Arend Vermaat **33**

Eidooier

Peter van de Braak **36**

Uitnodiging Sovon-dag **37**

Brunchwandeling

Martien van Dooren **38**

Uitgelicht Wulpen, Snippen en Franjepoten

Dick Slaa **39**

Excursie Bargerveen

Jan-Willem Hermans **46**

Overzicht werkgroepen **47**

Sluitingsdatum kopij voor het volgende Bruujssel

is op 20 november 2017!

Van de redactie

De nieuwsberichten over de natuur die de redactie de laatste maanden bereiken stemmen ons niet altijd even vrolijk. Oerbossen in Polen die door de Poolse regering plotsklaps voor commerciële houtkap vrijgegeven worden, het versneld smelten van de poolkappen of dichterbij huis, de dramatische achteruitgang van veel vogelsoorten in het agrarisch gebied. Iemand dit voorjaar nog een Zomertortel gehoord hier in de omgeving? Ik in ieder geval niet, terwijl ze nauwelijks tien jaar geleden nog gewoon hier in de tuin broedden.

Ontwikkelingen om als vogelaar en natuurliefhebber behoorlijk moedeloos van te worden. Waar moet dat naartoe met deze wereld? En dan leven we ook nog in een tijd dat belangrijke wereldleiders die het voortouw zouden moeten nemen om te redden wat er nog te redden valt, het hele klimaatprobleem durven te ontkennen. 'Fake news' tsja.... Je moet wel echt ontzettend dom zijn om nu nog te ontkennen dat er grote, nagenoeg onomkeerbare klimaatveranderingen plaatsvinden. Met 'wir haben es nicht gewußt' kun je anno 2017 natuurlijk niet meer aankomen.

Het is dan ook fijn om te ontdekken dat er af en toe ook nog positief nieuws te melden is. Zoals over gebieden waar nieuwe natuur een kans krijgt of soorten die toch in aantal toenemen. En dat zie je ook terug in artikelen in dit Bruujssel. Jan-Willem besteedt in 'Vogel in de Maashorst' uitgebreid aandacht aan het broedgeval van de Grauwe Klauwier dat dit jaar in de Maashorst genoteerd mocht worden. Een teken dat het met de natuurontwikkeling in de natuurkern de goede kant opgaat. Ook met de Nachtzwaluw lijkt het erg goed te gaan. Iedereen die in de maanden mei tot juli op een zwoele avond de Maashorst in trok, lukte het wel één of meerdere Nachtzwaluwen te vinden. Tijdens een excursie van onze jeugdleden werden zelfs vijf Nachtzwaluwen geteld. Marc Gottenbos schreef een artikel over deze bijzondere nachtvogel en zijn foto's daarbij zijn erg indrukwekkend.

Goed nieuws kwam er ook van de leden van de Roofvogelwerkgroep die de balans over 2016 opgemaakt hebben. 2016 bleek een bijzonder goed jaar voor de roofvogels te zijn. Liefst 82 roofvogelpaartjes kwamen tot broeden in het onderzoeksgebied. Een behoorlijke toename als je het vergelijkt met 2008 en 2009 toen er in hetzelfde gebied slechts 47 broedparen werden vastgesteld. Die 82 paren roofvogels brachten samen ook nog eens 197 jongen groot. Een mooie basis die de komende jaren voor een verdere uitbreiding van de populatie kan zorgen. Voor de Buizerd was 2016 met 32 paar een absoluut topjaar. Voor de Slechtvalk geldt dat eigenlijk ook: daarvan werd het aantal broedparen in het onderzoeksgebied in 2016 verdubbeld. Maar ja, als we er dan bij vermelden dat de Slechtvalk van één naar twee broedparen ging klinkt het meteen wat minder spectaculair. In Uden stonden die roofvogelliefhebbers in ieder geval te juichen: met het succesvolle broedpaar Slechtvalken op de Petruskerk doet Uden nu niet meer onder voor Veghel. Hoewel, als de geruchten over de slechtvalkbroedparen in 2017 kloppen, ben ik bang dat Veghel Uden het nakijken gaat geven.

Ook over de broedvogelaantallen die in de Maashorst zijn vastgesteld tijdens de broedvogelkartering horen we erg positief nieuws. Net als over de ontwikkelingen rond het aantal broedparen van de Huiszwaluw. Een soort waar we ons lange tijd ongerust over maakten, maar waarbij de inzet van kunstnesten erg succesvol blijkt te zijn. We hopen dat we de resultaten van beide onderzoeken in het laatste Bruujssel van dit jaar kunnen publiceren. Het eerste overzicht van de vogelsoorten die op de telpost werden waargenomen vinden jullie al wel in deze uitgave. Half augustus waren de trektellers al op de telpost present en ze tellen daar tot eind november. Een interessante plek om eens te gaan kijken en het fenomeen van de vogeltrek live mee te maken met andere leden van de Vogelwacht.

Mignon van den Wittenboer

Mededelingen Bestuur

Beste Vogelaars,

De eerste helft van ons verenigingsjaar hebben we afgesloten met een gezellige en drukbezochte **feestavond** in de Groenhoeve. Na de vele activiteiten en inspanningen in de eerste helft van dit jaar was het voor velen van ons erg leuk om weer eens een feestje met elkaar te hebben. Mignon liet zich van haar beste kant zien met heerlijk gebak voor bij de koffie en een warme hap voor bij de borrel. En Jan Verhoeven had voor mooie en gezellige muziek gezorgd. Er werd gezellig bijgepraat en rond middernacht ging iedereen weer naar huis. Ook de tweede helft van het seizoen zijn we 'feestelijk' gestart. Zondag 3 september hebben we met een grote groep leden tijdens prachtig weer een mooie wandeling in de Maashorst gemaakt. Rond tien uur kwamen we bij de telpost aan waar Piet en Betsy tafels en stoelen voor **de brunch** hadden neergezet. Nadat de door Jan Willem ingekochte broodjes met allerlei beleg en lekkere sappen op tafel stonden kon iedereen beginnen aan een heerlijke maaltijd.

Bart Gras zal de komende weken de tweede helft van de **Poelifinario cursus** geven. Daarna zullen we samen met Bart de balans opmaken om te kijken of deze cursus volgende jaar ook weer op de agenda komt.

Op dinsdag 3 oktober staat een lezing over de migratie van Brandganzen op de kalender.
📷 **Marc van Els**

De **dialezingen** zijn weer gestart en werden op 14 september afgetrapt door Peter Noy met een presentatie over zijn reis naar Zuid Afrika. In oktober is er een publiekslezing over de migratie van Brandganzen en in november zal Pieter van Breugel een dialezing geven over solitaire bijen. In december zal door Jasja Dekker een lezing worden gehouden over kleine marterachtigen.

In september is er een **boottocht op de Noordzee** georganiseerd door Peter van de Braak. Het aantal deelnemers is erg klein dus we vragen ons af of dit aan het tijdstip ligt of dat er te weinig vogelaars met goede zeebenen zijn. Eind van de maand heeft Peter van de Braak voor de tweede keer een lang weekend naar **Helgoland** georganiseerd. Dat weekend is met 24 deelnemers wel volgeboekt.

September sluiten we af met deelname aan **Euro Birdwatch**. Elk najaar tellen vogelaars in heel Europa de trekvogels wanneer miljoenen vogels richting het zuiden vliegen, een spectaculair fenomeen. In 2017 vindt de Euro Birdwatch plaats op zaterdag 30 september en wordt in Nederland door Vogelbescherming georganiseerd. Ook onze vereniging neemt hieraan deel: deze dag proberen we op vier telposten van 7.00 tot 13.00 uur te tellen. We verzamelen om 6.45 uur bij telpost Brobbies Noord: een mooie activiteit om eens kennis te maken met het tellen van trekvogels. Op 7 en 8 oktober vindt in de Maashorst het **Oerweekend** plaats waarin tal van activiteiten de Maashorst georganiseerd gaan worden. De Vogelwacht organiseert dan een extra publiekswan-

deling op zondag 8 oktober. We starten om 8.00 uur vanaf grote parkeerplaats bij het Natuurcentrum. En dan hebben we natuurlijk in oktober weer de **herfstexcursie naar de wadden**. Dit jaar gaan we met 19 deelnemers naar Schiermonnikoog.

De (halve) dag excursie op zondag gaat in september niet door in verband met de boottocht en excursie naar Helgoland. Voor oktober hebben we onze bestemming nog niet vastgelegd, deze laten we afhangen van waar op die dag interessante vogelsoorten te zien zijn, in november gaan we naar de Moerputten in Vlijmen en in december gaan we de hele dag naar de provincie Zeeland.

Ter info: De **jaarlijkse Sovondag** is verschoven naar zaterdag 2 december, meer informatie hierover elders in dit Bruujtsel.

Tot slot nog een **hartelijk welkom** aan de volgende nieuwe leden:

Corné Danen uit Zeeland

Maria Peters uit Veghel

Namens het bestuur wens ik iedereen veel plezier tijdens alle activiteiten van onze vereniging. En uiteraard ook tijdens het vogelen in het veld.

Namens het bestuur,

José Escher

Wie gaat er mee?

Zondag 29 oktober, hele dag

maar waar gaan we heen? we laten ons door de vogels verrassen!

Op 29 oktober 2016 werden de volgende bijzondere soorten gezien:

Soort	Gebied
Amerikaanse Wintertaling - <i>Anas carolinensis</i>	Brabantse Biesbosch - Noordwaard - Polder Hardenhoek [NB]
Buffelkopeend - <i>Bucephala albeola</i>	Den Oever - Zuiderhaven [NH]
Kokardezaagbek - <i>Lophodytes cucullatus</i>	Esc Berkel en Rodenrijs - Nieuwe Droogmaking [ZH]
Kroeskoppelikaan - <i>Pelecanus crispus</i>	Esc Zwolle - Vreugderijkerwaard [OV]
Toendraslechtvalk - <i>Falco peregrinus calidus</i>	Sudemarpolder / Zuidermeerpolder [FR]
Bruine Boszanger - <i>Phylloscopus fuscatus</i>	Meerdere gebieden
Raddes Boszanger - <i>Phylloscopus schwarzi</i>	Vlieland - Cranberryvlakte [FR]
Siberische Braamsluiper - <i>Sylvia curruca blythi</i>	Uddorp - Polder Nieuwenoord [ZH]
IJslandse Koperwiek - <i>Turdus iliacus coburni</i>	Rottumerplaat [GR]
Witkopgors - <i>Emberiza leucocephalos</i>	Hondsbosche Zeewering [NH]

Wat zal 29 oktober 2017 ons brengen?

Bijzondere waarnemingen

Hier een greep uit de bijzondere waarnemingen van begin juni 2017 tot begin september 2017. Het is slechts een klein gedeelte van de vogelwaarnemingen uit onze regio die in waarneming.nl ingevoerd zijn. Deze waarnemingen hebben allen het kenmerk zeldzaam of zeer-zeldzaam (rood aangegeven).

Naast onze Raaf die dit jaar weer eens vijf jongen groot heeft gebracht, hebben we nu ook de Grauwe Klauwier als broedvogel in de Maashorst mogen noteren. Wat zou onze nieuwe wenssoort voor de Maashorst worden?

Het trektelseizoen is nog maar net gestart en op onze vaste telpost zijn ook al erg leuke soorten waargenomen, zoals Rode Wouwen, Ooievaars en zelfs een zevental Dwergmeeuwen. Er zullen dit seizoen vast wel weer leuke soorten en aantallen volgen.

Wil je op de hoogte blijven kijk regelmatig op onze site: www.vogelwachtuden.nl

of meld je aan voor onze Vogelwacht App-groep! Peter van de Braak (Inventarisatiewerkgroep),

☎ 06-22491297.

✉ petervandeBraak@gmail.com

Datum:	Aant:al	Soort:	Locatie:	Waarnemer:
1-6-2017	1	Wielewaal	Maashorst - Grensweg	Arend Vermaat
2-6-2017	1	Houtsnip	Maashorst - Slabroek	Arend Vermaat
2-6-2017	1	IJsvogel	Maashorst - Hofmans Plassen	Leo Ballering
3-6-2017	1	Visarend	Maashorst - Slabroek	Maashorst 1000
10-6-2017	2	Grauwe Klauwier	Maashorst - Begrazingsgebied	Chris van Lieshout
12-6-2017	1	Braamsluiper	Maashorst - Begrazingsgebied	Wim Gremmen
14-6-2017	1	Zwarte Wouw	Uden - Raam	Stefan van Schaik
5-7-2017	1	Rode Wouw	Maashorst - Brobbelbies	Marc Poulussen
16-7-2017	2	Zwarte Ooievaar	Maashorst - Begrazingsgebied	John Hermans
17-7-2017	7	Raaf	Maashorst - Palmven	Martien van Dooren
26-7-2017	3	Goudplevier	Maashorst - Brobbelbies	Martien van Dooren
26-7-2017	11	Regenwulp	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
2-8-2017	1	Kramsvogel	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
3-8-2017	1	Smelleken	Telpost Brobbelbies noord	Wim Gremmen
10-8-2017	1	Groenpootruiter	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
11-8-2017	1	Hop	Venhorst - Voskuilenheuvel	Albert Jacobs
11-8-2017	5	Lepelaar	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
14-8-2017	7	Dwergmeeuw	Telpost Brobbelbies noord	Wim Gremmen
14-8-2017	1	Halsbandparkiet	Reek	Kell & Alison Eradus
15-8-2017	1	Bontbekplevier	Telpost Brobbelbies noord	Maartje Bakker
15-8-2017	1	Duinpieper	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
18-8-2017	1	Grauwe Kiekendief	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
18-8-2017	1	Steenloper	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
22-8-2017	1	Ortolaan	Telpost Brobbelbies noord	Maartje Bakker
25-8-2017	65	Ooievaar	Telpost Brobbelbies noord	Wim Gremmen
1-9-2017	1	Velduil	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
2-9-2017	1	Draaihals	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst

2016: Een fantastisch jaar voor onze roofvogels!

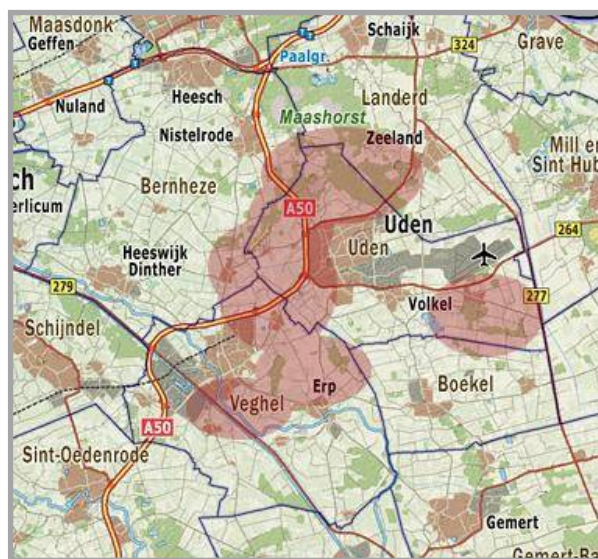

Zo'n titel belooft veel! En met recht. Minimaal bijna 200 jonge roofvogels hebben afgelopen jaar in onze regio het nest verlaten. Een ongekend hoog aantal. Als je naar het aantal nesten kijkt, zie je stabiliteit bij Havik en Boomvalk. De Sperwer en de Torenvalk hebben de opwaartse lijn doorgezet en lijken wat uit het dal te komen. Het landelijke succes van de Slechtvalk is ook hier merkbaar. Het aantal slechtvalkbroedsels groeit van één naar twee en dit lijkt de komende jaren nog verder te groeien. Er zijn namelijk nog een aantal niet broedende territoriale paren in ons gebied. In Nederland het eerste succesvolle paartje Visarend (Biesbosch) en verder al leuke aantallen Rode (8) en Zwarte Wouw (3) en Zearend (6). Mogelijk gaan we hier de komende jaren in onze regio ook nog wat van merken. Je weet maar nooit!

De oorzaken van de veranderingen die in dit artikel genoemd worden zijn natuurlijk divers en per soort weer anders. Daarbij komt dat ons onderzoeksgebied beperkt is en conclusies zijn aan de hand van dergelijke kleine volumes niet echt verantwoord.

Het onderzoeksgebied beslaat net zoals andere jaren Maashorst-Zuid tot boven de Brobbelbies, de wijde omgeving van Mariaheide, de Erpse bossen, Volkel-Odiliapeel en de wijde omgeving van Zijtaart. Het veldwerk wordt gedaan door minimaal zeventien personen die vaak groepsgewijs opereren, maar ook zijn diverse gebieden door deze personen alleen bezocht. Alles wordt vastgelegd

op nestkaarten en daarnaast opgeslagen in een centrale database.

Het onderzoeksgebied in 2016.

De broedsels van de volgende soorten worden gevolgd: Boomvalk, Buizerd, Havik, Slechtvalk, Sperwer, Torenvalk en Wespensdief. Alle broedresultaten worden hieronder in een tabel naar voren gebracht.

De omstandigheden in 2016: een extreem zachte winter werd gevolgd door de relatief koude maanden maart en april. Mei was zeer warm, vrij zonnig met een normale hoeveelheid neerslag, juni ook warm, somber en zeer nat. Juli tenslotte was vrij warm, vrij droog en vrij zonnig.

Tabel 1: Totaaltabel broedresultaten 1999-2016.

Jaar:	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	82	64	65	68	66	61	60	47	47	72	48	63	71	56	54	60	49	61
Eieren	241	184	207	165	160	154	135	137	151	231	128	184	210	163	171	217	168	217
Jongen	206	171	174	149	121	139	113	128	125	185	114	144	196	139	150	185	143	164
Uitgevlogen	197	157	157	135	112	138	105	117	109	180	101	140	173	124	137	166	126	137

*Jonge Sperwer klaar om geringd te worden.
Vorstenbosch, 06-07-2015. 📷 Willy van Lanen*

De Veldmuizen deden het ogenschijnlijk goed in onze regio. In andere delen van het land was van de piek in 2014 niets meer over. Over de talrijkheid van de andere muizen als de Bosmuizen en de Rosse Woelmuizen valt niets zinnigs te zeggen. Met het Konijn gaat het nog steeds niet goed, ze komen vooral geconcentreerd voor. Ook met de Haas gaat het ronduit slecht. Van de echte vogeleters (Havik, Slechtvalk, Sperwer) telden we dit jaar 32 nesten tegen 28 in 2015. Of we daarmee mogen concluderen dat het vogelaanbod in 2016 goed was.... ? Voor de sociale wespen was 2016 landelijk gezien wederom een ronduit slecht jaar. Desondanks werd in de Maashorst een succesvol wespennest gevonden.

Per roofvogelsoort beschrijven we hierna wat de resultaten zijn voor ons werkgebied.

Boomvalk

Dachten we vorig jaar nog dat het lagere aantal van vier paren een gevolg was van een verlaagde zoekinspanning in een deel van ons gebied, nu lijkt het er toch op dat de daling in broedparen structureel is. Moeilijk om met zekerheid te zeggen. De Boomvalk is nl. een soort die zich steeds minder gemakkelijk laat vinden. Ze lijken steeds minder vocaal te worden. Dat is weliswaar voor ons lastig, maar blijkbaar voor de Boomvalken de beste tactiek. Met overal Haviken, Bosuilen en nu ook al Slechtvalken om je heen is het beter om niet te veel op te vallen.

Jonge Boomvalk. 📷 Marc Gottenbos

Tabel 2: Broedresultaten van de Boomvalk 1999-2016.

Boomvalk	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	4	4	6	6	6	6	9	6	2	4	3	3	3	2	1	0	0	2
Eieren	10	11	10	12	14	17	17	16	6	8	8	7	5	5	0	0	0	6
Jongen	8	11	10	12	8	14	15	16	5	7	8	6	5	5	0	0	0	6
Uitgevlogen	8	11	8	11	8	14	11	15	4	5	8	5	5	5	0	0	0	3

Buizerd

Met een gemiddelde legselgrootte van drie eieren (op 10 nesten) zitten we aan de hoge kant. Voor Brabant was het gemiddelde 2,7 en voor Nederland 2,44. Landelijk waren er dertien 4-legsels (van de 315), daarvan waren er maar liefst vier in onze

regio. Een daarvan was zelfs een 5-legsel. Kortom goede voedselomstandigheden voorafgaand aan en tijdens de eilegfase. Natuurlijk heeft diezelfde voedselsituatie ook geresulteerd in veel gevonden nesten.

Tweeëndertig nesten werden in totaal gevonden. Later in het seizoen is de voedselsituatie waarschijnlijk wat verslechterd. Uiteindelijk slaagde er maar één koppel in om drie jongen groot te brengen. Of dit allemaal daadwerkelijk aan de voedselsituatie te wijten is weten we niet: we doen helaas geen kwalitatief en kwantitatief voedselonderzoek.

Tabel 3: Broedresultaten van de Buizerd 1999-2016.

Buizerd	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	32	21	24	23	26	17	22	11	14	26	18	19	26	21	17	17	16	16
Eieren	68	38	54	40	46	22	33	20	20	51	27	29	47	34	27	41	21	36
Jongen	55	38	52	38	41	26	30	20	17	41	27	25	44	30	26	31	17	30
Uitgevlogen	51	34	47	36	37	26	29	19	16	41	24	23	38	28	29	28	14	25

Buizerd 21-01-2017 Erp. 📷 Willy van Lanen

Havik

Het aantal broedparen van de Havik lijkt zich wat te stabiliseren tussen de vijftien en twintig. Landelijk gezien was 46% van alle gemeten legsels een 4-legsel. In ons gebied hebben we maar drie legsels daadwerkelijk gemeten, maar dat waren alle drie 4-legsels, één ervan hieronder op de foto! Met 2,64 jongen per succesvol paar zaten we net onder het landelijk gemiddelde van 2,73.

Haviksnest met camera op stok in de omgeving van Mariaheide 08-05-2016.

📷 Arno van Eggelen

Tabel 4: Broedresultaten van de Havik 1999-2016.

Havik	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	17	16	19	21	16	13	14	12	10	15	8	14	14	10	7	8	5	7
Eieren	43	39	62	49	40	28	36	29	25	43	19	28	31	27	23	26	17	21
Jongen	41	39	52	45	37	25	33	29	24	35	19	24	28	23	19	22	15	16
Uitgevlogen	41	38	47	38	37	25	32	28	22	33	18	23	25	21	18	20	14	15

Slechtvalk

Allereerst mooi nieuws: de Slechtvalk op de foto hiernaast is één van de twee jongen uit 2012 in Veghel. In 2016 is dit de helft van een broedpaar in Ninove België. Dat ligt in Vlaams Brabant, ten zuidwesten van Brussel! Je kunt de oranje ring (met horizontaal 3A) zien.

Nog meer mooi nieuws: een geweldig broedseizoen met twee nesten, zeven eieren en ook zeven uitgevlogen jongen. Naast het ons bekende paar op de gebouwen van Agrifirm in Veghel was dit jaar ook het paar van de Petruskerk in Uden succesvol. Verder nog zeker een territoriaal paartje rondom de hoogspanningsmasten tussen de

Goorse Bossen Erp en Boekel en losse individuen op de kerk in Erp, de kerk in Heeswijk-Dinther en de Lambertuskerk in Veghel. Wat gaat er nog gebeuren de komende jaren? Wie had dit prachtige succes een aantal jaren geleden kunnen denken!

Één van de jongen uit 2012 in Veghel maakte in 2016 deel uit van een broedpaar in België.

Tabel 5: Broedresultaten van de Slechtvalk 1999-2016.

Slechtvalk	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	2	1	1	1	1													
Eieren	7	3	3	3	2													
Jongen	7	3	3	3	2													
Uitgevlogen	7	0	3	3	2													

Sperwer

De Sperwer klimt verder uit het dal, tenminste dat zou je voorzichtig denken aan de hand van de cijfers. Veel broedsels zitten tegenwoordig in de

steden en dorpen of dicht er tegenaan. Sperwers zijn te vinden op kerkhoven, bij sportvelden en zelfs in (grote) tuinen (dit jaar minimaal vijf paar in onze regio). In natuurgebieden als de Maashorst wordt nog nauwelijks gebroed. In 2016 welgeteld nog één paar. Waarschijnlijk is dit voornamelijk te wijten aan predatie (van de Havik). Een redelijk goed aantal uitgevlogen jongen zorgt er hopelijk voor dat de stand zich de komende jaren nog wat verder uitbreidt.

Tabel 6: Broedresultaten van de Sperwer 1999-2016.

Sperwer	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	13	11	7	9	6	8	8	6	9	12	7	13	13	10	13	19	10	20
Eieren	56	40	37	25	25	28	25	24	37	49	22	45	55	41	44	75	46	80
Jongen	38	27	25	20	11	25	15	21	34	35	19	38	52	39	38	66	44	58
Uitgevlogen	33	22	22	18	6	25	15	18	30	34	15	38	44	36	33	55	39	45

Mannetje Sperwer in Heeswijk-Dinther 20-05-2017.
📷 Willy van Lanen

Mannetje Sperwer, Melven Veghel 09-04-2017.
📷 Willy van Lanen

Torenvalk

De Torenvalk lijkt zich weer wat verder te herstellen. Mogelijk speelt de goede voedselsituatie voor de Buizerds hier ook mee. De Torenvalk is nog meer dan de Buizerd vooral een muizeneter. Bijzonder is wel het enorme verschil in de deelgebieden binnen ons werkterrein. Het gebied direct ten zuiden van de Leijgraaf (bedoeld wordt Mariaheide en directe omgeving) lijkt voor de Torenvalk niet meer interessant. Van 2001 tot en met 2006 hadden we hier in totaal 46 broedsels. Dat is een gemiddelde van bijna acht per jaar. Van 2011 tot

en met 2016 komen we aan twee broedparen. Dat is een gemiddelde van nog geen half. Aan de broedgelegenheid kan het niet liggen. De nestkasten hangen nagenoeg allemaal nog op dezelfde plekken. Als we met mensenogen naar het landschap kijken, is ook dat niet heel erg veranderd. Uiteraard zijn veel weilanden veranderd in maisakkers en de weilanden die er nog zijn, zijn minder bloemrijk, maar daarmee nog geen duidelijke reden voor deze enorme keldering. Hoe is dat dan ten noorden van de Leijgraaf? Van 2001 tot en met 2006 26 broedgevallen en van 2011 tot en met 2016 42 broedgevallen. Hier doet zich dus een lichte stijging voor. En nagenoeg al deze broedsels zitten gewoon in cultuurland, waar net als ten zuiden van de Leijgraaf meer maïs en minder bloemen en overhoekjes te zien zijn. Vooralsnog een compleet raadsel!

Tabel 7: Broedresultaten van de Torenvalk 1999-2016.

Torenvalk	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	13	11	8	8	11	16	4	11	12	15	11	13	13	12	15	16	18	16
Eieren	55	53	41	36	33	59	22	48	63	80	50	>72	>68	>55	>67	>82	>84	74
Jongen	55	53	32	31	22	49	18	42	45	67	39	51	65	42	59	71	67	54
Uitgevlogen	55	52	30	29	22	48	16	37	37	67	36	51	60	34	54	63	59	49

Torenvalk Ooijpolder, 11-12-2016.
 Willy van Lanen

Wespendief

Eindelijk weer een zeker broedgeval van de Wespendief. In de Maashorst in de buurt van de Grensweg deze keer. Het nest werd ontdekt in de jongenfase en er vlogen netjes twee jongen uit.

Tabel 8: Broedresultaten van de Wespendief 1999-2016.

Wespendief	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Broedparen	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	2	1	2	0	0	0
Eieren	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	3	0	0	0
Jongen	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	3	0	0	0
Uitgevlogen	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	1	0	3	0	0	0

Samenvattend

Een gigantisch aantal broedsels en heel veel uitgevlogen jongen. Dat geeft hoop voor de toekomst en hopelijk gaan we volgend jaar weer net zo veel vinden. Heb je zin om ons daarmee te helpen dan kan dat, we kunnen namelijk alle hulp gebruiken. Neem dan contact op met William van der Velden (william.vandervelden@home.nl)

Deelnemers werkgroep 2016:

Ad Bekkers, Cor Broeren, Annemarie van Diepenbeek, Lammy van Diepenbeek, Arno van Eggelen, Hans van de Heuvel, Chris van Lieshout, John Opdam, Jan van den Tillaart, Ton van den Tillart, William van der Velden, Theo Veldpaus, Wil Verbossen, Jan Verhoeven, Piet van der Voort, Pieter van der Voort, Ad van Zutphen.

Namens de

William van der Velden

Literatuur:

Bijlsma R.G.: Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2016.
De Takkeling: Jaargang 25 (2017), nummer 1.

Voorjaarsexcursie 24 t/m 28 mei 2017

Lauwersmeer

De 24ste voorjaarsexcursie was dit voorjaar gepland in het Nationaal Park Lauwersmeer. De groep van 21 deelnemers kon dit jaar kiezen uit een vierdaags- of vijfdaags arrangement. Dit had als voordeel dat de helft van de groep al op woensdag 24 mei naar Noord-Nederland kon afreizen. Doordat de gemiddelde leeftijd van de deelnemers steeds wat hoger wordt, merk je dat de groep pensionados binnen de Vogelwacht gestaag groeiende is. Ondergetekende is ook een van de gelukkigen. Geheel volgens de traditie werd op vrijdag een bezoek gebracht aan het mooie eiland Schiermonnikoog. Een dergelijke trip is altijd de moeite waard vanwege het veelzijdige karakter van het eiland. Het is daar heerlijk fietsen en aan vogels geen gebrek. De weergoden waren ons bijzonder gunstig gestemd, geen regen, alle dagen zon met een temperatuur van 18 tot 23 graden!

Camping Lauwersoog

Dit uit de kluiten gewassen vakantiepark ligt onder de rook van Lauwersoog en dicht bij de haven van waaruit de veerboot naar Schiermonnikoog vertrekt. In Restaurant 'Het Booze Wijf' hebben we ons culinair laten verwennen met aansluitend koffie/thee en het traditionele 'lijsten' (vogelchecklist bijhouden). De camping cottages, waarin we overnachtten, waren klein maar gezellig. Het was af en toe wel behelpen maar uiteindelijk kon iedereen er zijn 'draai' vinden.

Bezochte natuurgebieden

Tijdens ons verblijf van vijf dagen, was er voldoende tijd ingebouwd om de verschillende natuurgebieden rondom het Lauwersmeergebied te bezoeken (Jaap Deensgat, Ezumakeeg). Nieuw was het bezoek aan het Zuidlaardermeer (op de heen- én terugreis). De ontdekking van een Witvleugelstern was een van de hoogtepunten. Met de boot naar Schiermonnikoog is een welkome afwisseling en geeft de deelnemers het vertrouwde Waddenge-

voel. Op de (elektrische) fiets met de wind door de haren, langs de Westerplas, richting Kobbbeduinen en via de Waddendijk weer terug. En tussen de middag een lekker visje bij de enige, echte visboer op het eiland, heerlijk toch!

De 21 deelnemers aan deze voorjaarsexcursie

Tiny van Boekel, Simone van de Burgt, Hans en Jacqueline Cartigny, Martien van Dooren en Dieny Fleuren, Petra Henraat, John Hermans, Els en Frans Loeffen, Sjan en Peter Noy, Marlies Noy, Liesbeth en Ramon Verkaar, Fien en Nico Versteegen, Tonny en Peter Vlamings en Marie-Louise en Jeroen Vonk.

De deelnemers zonder de traditionele vogelwachtvlag op de voorgrond: die moeten we er zelf even bij fantaseren. 📷 Peter Noy

Het waren weer vijf prachtige dagen, waarbij men veel kon bijpraten en vogels spotten (118 soorten). Klik voor een foto-impressie op:

Na 24 jaar zit het organiseren van de Hemelvaartexcursies er voor mij op. Hierbij bedank ik iedereen voor het vertrouwen en de gezelligheid in al die jaren. We hebben samen toch heel wat leuke excursies meegemaakt!

Peter Noy

Woensdag 24 mei 2017

Om 8.45 uur staan we met een groep van elf Vogelwachters klaar bij de Groenhoeve in Uden. De overige tien deelnemers zullen zich morgenvroeg bij de groep aansluiten. Het is prachtig weer en het zonnetje schijnt al. Peter heet ons welkom en Sjan deelt de benodigde reispapieren uit. Met drie auto's vertrekken we richting het Zuidlaardermeer, net ten zuiden van de stad Groningen. Voordat we aankomen, maken we een sanitaire stop bij een minicamping en drinken daar een kop koffie. Vervolgens rijden we over een lang en erg smal pad (later komen we er achter dat dit een fietspad is!). We arriveren in een prachtig natuurgebied en parkeren de auto bij Uitkijktoren Oostpolder (Zuidlaardermeer). Veel groen en ondergelopen weilanden waar talloze vogels zich thuis voelen. We zien Visdiefjes, Rietzangers, een Blauwborst en een Bruine Kiekendief. Even later ontdekken we de Blauwe Reiger, Krakeend, Tureluur en Grutto. John reageert verheugd als hij twee Steltkluten opmerkt: "Er broeden maar enkele tientallen paren in Nederland!" In korte tijd zien we bij het meer veel soorten: Meekoet, Aalscholver, Kluut en er drijft zelfs een nepeend op het water... De harten van diverse vogelaars beginnen sneller te kloppen bij het zien van een Witgesterde Blauwborst! Ik hoor allerlei kreten van verrukking.

Witgesterde Blauwborst. 📷 *Marc van Els*

Hierna wandelen we naar de kijkhut 'De Hondsrug'. De Oostpolder ligt in het stroomdal van het riviertje de Hunze. Sinds een aantal jaren heeft de Oostpolder er een nieuwe functie bij gekregen. De afwisseling van nat en droog maakt de Oostpolder voor veel vogels, en dus ook voor ons vogelaars, tot een paradijs. Dit Hondsruggebied behoort tot een Unesco Geopark. Het bestaat uit

heuvelruggen en beekdalen. Bij de volgende stopplaats zien we de Geoorde Fuut. John gaat op zoek naar de Witwangstern. Hij meent dat ze hier niet te zien zijn omdat het landschap te dichtbegroeid is. Deze vogels zoeken toch een meer open moerasgebied.

John Hermans ontdekt een Witvleugelstern.
📷 *Peter Noy*

We ontmoeten ook twee mannen van het Groningen Landschapsbeheer. Zij leggen uit dat zij het waterniveau in de gaten houden en eventuele overtredingen beboeten. Ze zagen dat wij over een fietspad hebben gereden. Tot onze opluchting geven ze ons geen boete maar zeggen schertsend dat we onze telescopen moeten inleveren... We zien ook een Geoorde Fuut met een jong op haar rug. Wat een schattig gezicht! Er wordt tot ieders verrassing een Zearend gespot die iets verderop in een hoge boom zijn nest heeft. We gaan naar de Oostpolder. Dit is een mooi en drassig gebied. Het is oorspronkelijk een landbouwgebied geweest maar door ingrijpen van de mens omgevormd tot een plas-/drasgebied. John zet al snel het zien van twee Steltkluten op Waarnemen.nl. Ook de Witwangstern met zijn 'klikkerige' geluid wordt gespot! Ze komen zelden voor in Nederland. Er zijn in het verleden enkele keren broedende Witwangsterns in Nederland waargenomen. Kokmeeuwen cirkelen boven de broedende Sterns en Futen en beschermen hen tegen bijvoorbeeld de Bruine Kiekendief en andere predatoren. Het is een 'herrie van jewelste'; alles lijkt hier geluid te maken. Kortom, het is een kakofonie van geluiden. We bezoeken vervolgens nog twee vogelkijkhutten. We zien de superzeldzame Witvleugelstern en een Zwarte Stern die aan het bidden is. Deze vogels baltsen in de lucht en vangen daar insecten. Ook een Rietzanger laat zich bewonde-

ren. Na al dit moois rijden we moe maar voldaan naar Camping Lauwersoog waar we aan het einde van de middag aankomen. We treffen een groot campingterrein aan met bijbehorend restaurant en café. We krijgen de beschikking over vijf stacaravans die klein zijn maar volledig ingericht. gingen we om 18.30 uur met zijn allen aan tafel in restaurant 'Het Booze Wijn'. Het hele restaurant hangt vol met vis- en bootattributen. We zitten onder een grote roeiboot die ze aan het plafond hebben opgehangen. Het eten smaakt heerlijk en na de maaltijd drinken we nog een kop koffie, praten nog wat na en vertrekken om een uur of half elf naar onze stacaravan. Het is een prachtige dag geweest.

Marlies Noy

Donderdag 25 mei 2017

De eerste nacht op 'Camping Lauwersoog' zit erop en bij het ontbijt komen de verhalen los. Jeroen die Marie-Louise een nachtzoen wilde geven en met bed en al omkantelde. Inclusief het glas water dat op het nachtkastje tussen hen in stond. Gelukkig was het warm dus verkoelend. We beginnen de dag met een wandeling langs de Strandweg en spotten de Meerkoet, Knobbelswaan, Fuut en Aalscholver.

Knobbelswaan. 📷 *Peter Noy*

Rond 11.00 uur verwelkomen we de tweede groep. Drinken koffie met Friese Oranjekoeken op het terras aan de jachthaven. Als groep twee zich geïnstalleerd heeft, rijden we naar het Jaap Deensgat en zien er de Rietgors, Blauwborst en zes in het riet vliegende Baardmannetjes. Vervolgens rijden we naar de Pompsterplaat (achter Kollumeroord) aan de zuidkant van het Lauwersmeer om een grote wandeling te maken.

We spotten daar maar liefst twee Zearenden. Wat schitterend! Jammer dat het zo warm is, de vogels

houden zich rustig. Tot nu toe hebben we 94 soorten gescoord. Na afloop drinken we iets in het 'Roode Hoofd' en ontdekken dat er een 'halve zool' meeloopt. Frans liep beide hakken van zijn schoenen af.

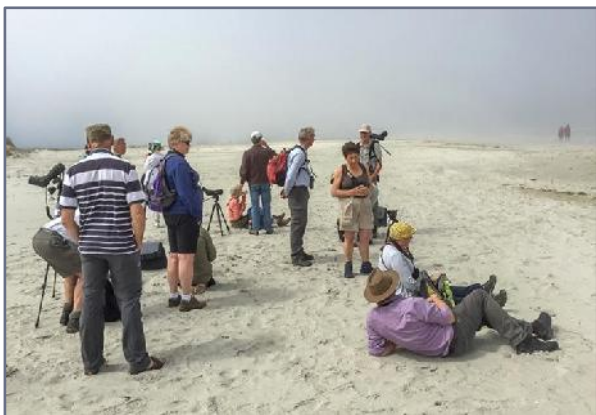
Met een voldaan gevoel gaan we om 18.30 uur aan tafel. Vanwege de drukte (Hemelvaartsdag) moeten we even wachten en wordt er stokbrood met pesto en kruidenboter aangeboden van het huis. En als je dan denkt dat je rustig kunt gaan slapen, wordt de slaapkamerdeur opengerukt en staat Tonny plotsklaps bij ons bed, oeps.....het verkeerde huisje. Uiteindelijk is het stil en slapen we in, na een zonnige dag met mooie waarnemingen.

Jacqueline Cartigny

Vrijdag 26 mei 2017

Voor vandaag stond een uitstapje naar Schiermonnikoog gepland. Als je zo dichtbij dat mooie eiland je honk hebt, mag een bezoekje hier naartoe niet ontbreken. Dankzij het prachtige weer was het erg druk op de boot. We konden vanaf onze camping naar de afvaartplaats lopen, een wandeling van een minuut of twintig. Geen gedoe met parkeren dus. De boot vertrok om kwart over negen (een kwartier eerder dan de geplande afvaart) en doet er ongeveer drie kwartier over. Eenmaal op het eiland was het wachten op onze fietsen. De meesten hadden een elektrische fiets besteld, iets wat achteraf niet echt nodig was. Het waaide amper en er werd veel gestopt. Op de eilanden heb je eigenlijk al meteen een eilandgevoel: rust en ruimte. De grote meute ging toch naar de toeristenplaatsen en het strand, zodat we weinig last van hen hadden. We hebben deze dag de bekende vogelplekken bezocht en dankzij het mooie weer heerlijk kunnen vogelen. De bekendste plekken zijn toch wel: de Westerplas, langs het Wad (liefst bij laag water), de Kobbeduinen en de zee aan de noordkant. Bij die laatste hebben we een vreemd fenomeen meegemaakt. Overal op het eiland was het stralend weer, maar aan het Noordzeestrand hing zeemist. Dat was een vreemde gewaarwording. Wandelaars doemden op uit de mist, sommige fanatiekelingen lagen toch in hun zwemgoed te 'zonnen'. Vogels waren hierdoor natuurlijk niet goed te zien. Gelukkig konden we toch nog een groepje vliegende Grote Sterns en enkele Drieteenstrandlopertjes ontdekken. Deze laatste waren al in zomerkleed. Meestal zien we

deze vogels tijdens de herfstwaddenexcursie in winterkleed en ze zijn dan heel licht gekleurd. Ze hebben dan een spierwitte borst en een lichtgrijze rug. In zomerkleed hebben ze een rossige kop en borst en de rug is veel meer getekend. Ze rennen op het strand voor de golven uit en eten dan de aangespoelde diertjes. Ze kunnen enorme afstanden afleggen. Ze broeden in het hoge noorden, dus als wij ze zien, zijn ze nog op trek. Interessante beestjes zijn het.

Zeemist op het strand. 📷 Peter Noy

Zeehond?

Op een gegeven moment was er wat beroering in de groep. Links en rechts werd er 'Zeehond' geroepen. Hierop afgaand en hopen een mooie Zeehond te zien, liep ik vlug naar de groep waar het geluid vandaan kwam. Wat was het geval? Er zwom een hond in het water en een grapjas had hem zeehond genoemd. Wel een beetje een afknapper hoor. Het was een hele lichte hond en hij kreeg zelfs de naam 'Ijsbeer' mee. Nou vraag ik je... Deze tijd van het jaar zien we natuurlijk veel jong spul. We kwamen langs een Aalscholverkolonie. Wat kunnen die beesten toch enorm poepen, de bomen zagen helemaal wit. Blijkbaar willen de bomen nogal eens het loodje leggen als de broedtijd voorbij is. De jongen in het nest moeten het toch warm hebben gehad. Ze hebben amper bescherming tegen de zon en hijgen om hun warmte kwijt te kunnen. Gelukkig was het niet zo warm als in Uden, dat scheelde toch al snel zes, zeven graden. We zagen ook verschillende Lepelaars, wat zijn die toch prachtig als je ze in de vlucht ziet.

Organisatie voorjaarsexcursie

Jammer genoeg heeft Peter Noy aangegeven dat hij stopt met het organiseren van de voorjaarsexcursie. Hij heeft dit vierentwintig jaar gedaan, dat is

toch een hele prestatie. En de meesten weten wel dat het niet zomaar even organiseren is, maar dat alles tot in de puntjes verzorgd wordt. Sommigen zeggen zelfs dat hij alles tot achter de komma geregeld heeft. Peter houdt nu eenmaal niet van half werk en het kost hem heel wat vrije uurtjes. Nu hij met pensioen is, wil hij andere dingen gaan doen. Vele Vogelwachters hebben mooie excursies met hem meegemaakt en je hoefde je alleen maar in te schrijven en mee te gaan, de rest werd geregeld. Voor Peter is het tijd voor iets anders en mag een ander het stokje overnemen. Wie oh wie? Hierbij wil ik Peter hartelijk bedanken, ik was er heel vaak bij en met veel plezier. Mooie vogels en gezelligheid waren troef!

Liesbeth Verkaar

Lepelaar. 📷 Martien van Dooren

Zaterdag 27 mei 2017

's Morgens op de camping hoorden we een Gekraagde Roodstaart, bij ons in Uden in de Maasborst een gemakkelijke soort maar hier in het hoge noorden van Groningen zijn er beduidend minder Gekraagde Roodstaarten. Maar daar staat dan weer tegenover dat je hier meer Braamsluipers ziet dan bij ons. Na het ontbijt begonnen we onze tocht achter vakantiepark Suyderoogh waar je een vlakte hebt waar veel vogels in het ondiepe water aan het foerageren zijn. Tot op enkele decimeters konden we een Boerenzwaluw zien en even later had Frans de vogel in zijn handen. Zo te zien was het een jonge Boerenzwaluw die niet helemaal gezond was. Toch kon de vogel vliegen en we hebben hem/haar verder met rust gelaten.

Er stond een ervaren vogelaar naast ons die al snel een Flamingo opmerkte. Verder allerlei eenden zoals Zomertalingen, Slobeenden, Wilde Een-

den, Krakeenden en toch ook nog een enkele Pijlstaart en een Smient. De laatste twee eenden zijn eenden die in noordelijkere streken broeden. Het kan zijn dat het nog geen volwassen vogels zijn die dit jaar in Nederland blijven om te overzomeren maar het kan ook zijn dat ze nog voor de zomer richting het noorden vliegen om daar te gaan broeden. Zo zagen we bijvoorbeeld veel Rotgans die nog allemaal richting Siberië gaan om daar te broeden. Officieel zeggen we dat een Rotgans een wintergast is, maar van september tot en met mei kunnen we in Nederland de Rotgans zien (acht à negen maanden per jaar).

Rotgans. 📷 Marc Gottenbos

Een Rotgans is maar drie tot vier maanden bezig met vliegen van en naar het broedgebied inclusief het broeden. Het overgrote deel van het jaar bevindt een Rotgans zich in Nederland.

De vogelaar gaf ons door dat in de buurt van de camping een Grote Karekiet zat te zingen in een klein stukje riet van tien bij vijf meter. Wij er naar toe en al bij het uitstappen uit de auto hoorden we de Grote Karekiet zingen. Bij het stukje riet aangekomen bleven we de Grote Karekiet horen, maar het zien was er niet bij. Ook in het Lauwersmeer is de Grote Karekiet een zeldzame gast dus al snel zagen we meer vogelaars komen om deze soort te kunnen noteren. Door het ontbreken van oud, dik riet is de Grote Karekiet als broedvogel in Nederland bijna overal verdwenen. Men is nu op een aantal plaatsen bezig om dit oude riet te laten staan zodat het weer beter zal gaan met de Grote Karekiet. Wel apart dat je ziet dat de vogel hier zeldzaam is, terwijl in Bulgarije en Hongarije in elk

rietveldje wel een Grote Karekiet te zien is. Maar dit is dan inderdaad wel in dikke rietstengels die in staat zijn om het nest van een Grote Karekiet te kunnen dragen.

Grote Karekiet. 📷 Marc Gottenbos

Na deze mooie verrassing reden we naar de vogelkijkhut bij het Jaap Deensgat. Vooraan bij het riet zagen we met enkele personen de Grauwe Kiekendief vliegen, een mannetje waarbij ik door de telescoop heel mooi de zwarte streep over zijn vleugel kon zien. Ten opzichte van de Blauwe Kiekendief is dit een belangrijk kenmerk, maar als je een aantal van deze kiekendieven hebt gezien valt ook al meteen op dat de Grauwe Kiekendief veel smallere vleugels heeft dan een Blauwe Kiekendief. Verder zagen we weer enkele Baardmannetjes, Brandganzen, Rietzangers en een Grote Zilverreiger. In Zoutkamp hebben we even een kopje koffie gedronken. Van daaruit zijn we langs de proefboerderij in het Lauwersmeer gereden om dan uit te komen bij grote graslanden met aan de rand veel meidoornstruiken. Hier moest de Grauwe Klauwier zitten. Na ongeveer een kwartier de toppen van de struiken nagekeken te hebben, zagen enkele personen een mannetje Grauwe Klauwier met voedsel in zijn bek. Een leuke waarneming van deze voor Nederland nog steeds zeldzame vogel. Als laatste gebied hebben we Ezumakeeg bezocht. Dit blijft toch wel het mooiste gebied in het Lauwersmeer. We waren de auto nog niet uit of er vloog al een Boomvalk langs ons heen. Op het ondiepe water zaten tal van steltlopers, de meeste nu al mooi in het zomerkleed, iets wat wij minder zien omdat we veelal in voor- en najaar

deze steltlopers zien. Zo zagen we mooi enkele Krombekstrandlopers met hun bruinrode verenkleed. Dit is een steltloper die hoofdzakelijk in Oost-Europa zijn broedgebied heeft, waardoor de soort in Nederland zeldzaam is, maar Ezumakeeg is het beste gebied om rond deze tijd Krombekstrandlopers te zien.

Krombekstrandloper. 📷 *Marc Gottenbos*

Er zaten heel veel Bontbekplevieren, verschillende Kemphanen en een Kleine Plevier. Bij ons zie je vrijwel alleen maar Kleine Plevieren, maar in de kustgebieden zie je veel meer Bontbekplevieren. De Dwergmeeuw is ook een soort die je niet veel ziet, maar in Ezumakeeg wel heel geregeld. Opmerkelijk was dat ik alleen maar exemplaren heb gezien in winterkleed en nog niet in zomerkleed. Als laatste halte zijn we met enkele personen nog even de haven van Lauwersoog in gereden. Hier zagen we in een berg zand veel Oeverwaluwen die bezig waren met gaten graven. Alles bij elkaar weer een heel geslaagde dag met enkele niet alledaagse soorten en zeker niet om te vergeten met prachtig weer.

John Hermans

Zondag 28 mei 2017

Zondag, alweer de laatste dag van ons verblijf aan het Lauwersmeer. Gelukkig wat minder warm dan zaterdag en weer een mooi programma voor de boeg. Maar eerst alles netjes opruimen in onze luxe villa's en de koffers inpakken. Om acht uur zoals gebruikelijk het ontbijt met de mogelijkheid om een lunchpakketje te maken voor onderweg. Na afscheid genomen te hebben van het personeel van restaurant 'Het Booze Wijn' was het tijd voor de traditionele groepsfoto. Dat was dit jaar zonder de vlag van Vogelwacht Uden. Die waren we verge-

ten mee te nemen. De route ging vandaag langs de Waddenkust richting Pieterburen en dan verder naar het Zuidlaardermeer, net onder Groningen. Langs de kust hoopten we de Bredebekstrandloper te kunnen spotten. Deze vogel komt hier in de maand mei tijdens de voorjaarsstrek in zeer kleine aantallen voor. Hij is iets kleiner dan de Bonte Strandloper en dankt zijn naam aan de extra brede snavel met een iets geknikte punt en hij heeft opvallend korte poten. Maar je moet geluk hebben en vaak langdurig met een telescoop tussen de andere strandlopertjes zoeken om er eentje uit te kunnen pikken. Helaas lukte ons dat niet. John Hermans had ondertussen nog wel op Waarneming.nl gezien dat er in de omgeving een Koereiger werd gemeld. Maar dat was iets te ver terug om nog in het schema te kunnen inpassen. Volgende stop was bij een gebouwtje van Staatsbosbeheer waar allemaal huiszwaluwennestjes onder de dakrand zaten. Mooi schouwspel om al die bouwvakkers aan het werk te zien en hun onderlinge gekrakeel.

Bij het Zuidlaardermeer aangekomen was het tijd voor koffie en iets lekkers. Café-Restaurant De Leine lag aan het begin van onze wandelroute, dus dat kwam goed uit. Tijdens de wandeling hebben we minstens acht koppeltjes broedende Zwarte Sterns gezien. Na nog even op de uitkijktoren rondgekeken te hebben over dit prachtige natuurgebied, dat een eldorado is voor watervogels, moesten we weer een stuk rijden naar de andere kant van het Zuidlaardermeer waar de Witwangsterns zaten.

Onderweg nog mooi enkele Gele Kwikstaarten en Tureluurs kunnen fotograferen, de laatste zoals het karakteristiek hoort, staande op een paal.

Tureluur. 📷 *Martien van Dooren*

Witwangsternen hebben we mooi kunnen zien, maar niet zo dichtbij als woensdag toen we ook in dit gebied waren. De Witwangstern is van de drie in Nederland voorkomende moerassternen de zeldzaamste (naast de Witvleugel- en Zwarte Stern). Hij lijkt ook meer op een Visdiefje dan op een Zwarte Stern. Alleen door zijn korte staart en donkergrijze onderbuik is hij goed te onderscheiden van het Visdiefje. Verder waren er Meerkoetjes met jongen en ook een koppeltje Geoorde Futen met jong kroost. Daarom werd er besloten om de voorjaars-excursie van de Vogelwacht Uden 2017 af te sluiten en koers te zetten naar het zuiden. Het was weer een schitterende ervaring geweest met veel mooie vogels en prachtig weer. Onderweg in de auto konden we juichen want het was 'TomTom' Dumoulin die ons de snelste route voorschotelde.

Martien van Dooren

Vogelwaarnemingen voorjaarsexcursie Lauwersmeer 2017 (totaal 118 soorten)

Aalscholver, Baardman, Bergeend, Blauwborst, Blauwe Reiger, Boerenzwaluw, Bontbekplevier, Bonte Strandloper, Boomkruiper, Boomvalk, Bosrietzanger, Braamsluiper, Brandgans, Bruine Kiekendief, Buizerd, Canadese Gans, Drieteenstrand-

loper, Dwergmeeuw, Eidereend, Ekster, Fazant, Fitis, Flamingo, Fuut, Gaai, Gekraagde Roodstaart, Gele Kwikstaart, Geoorde Fuut, Gierzwaluw, Grasmus, Graspieper, Grauwe Gans, Grauwe Kiekendief, Grauwe Klauwier, Groenling, Groenpootruiter, Grote Bonte Specht, Grote Karekiet, Grote Stern, Grote Zilverreiger, Grutto, Heggenmus, Holenduif, Houtduif, Huismus, Huiszwaluw, Kauw, Kempaarn, Kievit, Kleine Karekiet, Kleine Plevier, Kleine Strandloper, Kleine Mantelmeeuw, Kluut, Kneu, Knobbelswaan, Koekoek, Kokmeeuw, Koolmees, Zwarte Kraai, Krakeend, Krombekstrandloper, Kuifeend, Lepelaar, Meerkoet, Merel, Nachtegaal, Nijlgans, Oeverloper, Oeverzwaluw, Ooievaar, Pijlstaart, Pimpelmees, Putter, Rietgors, Rietzanger, Roek, Roodborst, Roodborsttapuit, Rosse Grutto, Rotgans, Scholekster, Slobeend, Smient, Sperwer, Spotvogel, Spreeuw, Steenloper, Steltkluut, Stormmeeuw, Tafeleend, Tapuit, Tijftjaf, Torrenvalk, Tuinfluit, Tureluur, Turkse Tortel, Veldleeuwrik, Vink, Visdief, Waterhoen, Watersnip, Wilde Eend, Winterkoning, Wintertaling, Wit-oogeend, Witte Kwikstaart, Witvleugelstern, Witwangstern, Wulp, Zanglijster, Zeearend, Zilvermeeuw, Zilverplevier, Zomertaling, Zwarte Roodstaart, Zwarte Stern en Zwartkop.

Website Varia

Afgelopen maanden is het team achter de website van de Vogelwacht enkele keren bij elkaar gekomen om te brainstormen over de toekomst van de site. Is de website nog overzichtelijk, voldoet hij aan de behoeften van de gebruikers, welke verbeteringen zijn mogelijk en vooral wat willen we met deze site in de toekomst? Onze ideeën hierover beginnen steeds meer vorm te krijgen en af en toe zullen trouwe bezoekers van de Vogelwacht website wel iets van veranderingen merken. Op de achtergrond proberen we van pagina's die we in de toekomst willen behouden de tekst te actualiseren en de opmaak wat uniformer te maken. Daarnaast verdwijnen er soms ook onderdelen van de website die buiten gebruik zijn geraakt. De groot-

ste verandering tot nog toe is wellicht het verdwijnen van het forum. Hiervan werd nog nauwelijks gebruik gemaakt en veel actuele berichten worden inmiddels ook onderling al via de WhatsApp groep gedeeld. Ook van veranderingen in de toekomst proberen we de Vogelwacht leden zoveel mogelijk op de hoogte te houden. Mocht je zelf opmerkingen of ideeën hebben over de website: we horen het graag.

Webteam Vogelwacht Uden

Peter van de Braak

Marc Gottenbos

Bart Gras

Mignon van den Wittenboer

De Nachtzwaluw

Één van de meest bijzondere vogelsoorten in de Maashorst is de Nachtzwaluw. Een soort die je in de schemering hoort roepen met zijn kenmerkende ratel, maar je ziet hem eigenlijk nooit in zijn kleurenpracht. Dat is jammer, want ze zijn prachtig getekend!

De Nachtzwaluw, wetenschappelijk genaamd *Caprimulgus europaeus* wat letterlijk Europese Geitenmelker betekend. Vroeger dacht men dat ze dronken van de uiers van de geiten en werden daarom bejaagd. Hij wordt circa 24 tot 28 cm groot en heeft een spanwijdte van circa 52 tot 59 cm. Qua lengte dus vergelijkbaar met een merel echter heeft hij een 1,5x zo grootte spanwijdte. Te samen met zijn zachte verenkleed en spitse vleugels heeft hij een geruisloze maar krachtige vlucht. Vaak zie je het mannetje over de heidegebieden patrouilleren met zijn vleugels in V-houding en zijn

sturende staart, en maakt af en toe een vleugelslag om snelheid te creëren.

In de baltstijd kan hij tijdens de vlucht zijn vleugels tegen elkaar klappen om met het geluid de aandacht te trekken. Dit geluid is vergelijkbaar met een Houtduif die hetzelfde doet tijdens zijn opwaartse vlucht. Daarnaast wordt er herhaaldelijk een trillend roepje gegeven om zijn aanwezigheid te laten blijken.

De kleuren en tekening van zijn verenkleed zijn als die van een Draaihals, een complexe tekening van bruin, grijs, crème geel en zwarte kleuren, waardoor hij zo goed als onzichtbaar is als hij op de grond zit. De camouflage van de Nachtzwaluw is zo geperfectioneerd, dat de vogel er compleet op vertrouwt. Zelfs als men hem dicht benadert, vliegt de vogel niet weg. Pas op het allerlaatste moment, als men een hand uitstrekt, vliegt hij op.

Typische vleugelhouding van een mannetje Nachtzwaluw in de vlucht.

📷 Marc Gottenbos

Zijn verenpak laat als het ware de bosbodem zien, met zijn vele nuances en schakeringen. Blaadjes, takjes, naalden, zonnespel en schaduwpartijen zijn nagebootst. Zelfs zijn ogen kan hij overdag vernauwen tot zeer kleine spleetjes (dit kunnen de jonge vogels ook al). Hierdoor ziet de belager geen ogen die een nachtzwaluw zouden kunnen verraden, maar de vogel zelf blijft wel zicht houden op zijn omgeving. Bij een nestlocatie vliegt hij als een gewonde vogel, om de aandacht af te leiden, van het nest af. Er zit weinig verschil tussen de mannetjes en vrouwtjes, echter heeft het mannetje op drie handpennen witte vlekken en heeft hij staartpennen met witte einden. Bij jonge mannetjes zijn deze witte delen vaak wat vaal geel van kleur. In het veld dus een paar goede kenmerken om onderscheid te kunnen maken tussen de sexen. Verder heeft hij een zwarte snavel welke enorm ver geopend kan worden. Indien een nest te vaak verstoord wordt door predatoren kan hij zijn eieren verhuizen naar een nieuwe locatie, door ze in zijn bek mee te nemen.

De rand van de bek bestaat uit stijve borstelharen welke de ogen te beschermen tijdens de insectenjacht en om het (toch al grote) mondoppervlak te vergroten. De bek van de Nachtzwaluw is in geopende toestand een enorm gapend gat. De vogel kan de bek in zowel verticale richting als in horizontale richting openen, zodat er een enorme ruitvormige opening ontstaat. De Nachtzwaluw jaagt volledig op zicht, vandaar de relatief grote ogen welke elk een antireflecterende laag hebben wat zijn nachtzicht bevordert. Hij maakt geen ge-

bruik van echolocatie en lijkt ook niet te vertrouwen op zijn gehoor. Het jagen gebeurt vanuit vlucht of vanaf een zitplaats.

Het biotoop van de Nachtzwaluw bestaat uit open, droge landschappen met af en toe wat struiken of bomen. Dit kunnen heidegebieden en of nieuw aangeplante bossen, maar ook zeker zand- en stuifzandvlaktes zijn. In de Maashorst hebben we veel van dit soort biotopen zoals Slabroek, Kanonsberg, het Drievennengebied en het nieuw ontwikkelde gebied van de Wisent, waar een verschraling is van de bodem. Ook de brede zandpaden door het omheinde gebied van de Wisenten lijken deze vogels aan te trekken.

In de tweede week van mei kun je de eerste mannetjes al horen zingen en niet veel later die maand wordt het eerste van de twee eieren gelegd. Het nest wordt op een kaal stukje grond gemaakt tussen de begroeiing, veelal met een klein afdakje van een struik of boom. Er wordt echter niet veel moeite aan het maken van een nest besteed, een kaal gewreven stukje grond, meer is het niet. Er worden altijd twee eieren gelegd welke na 17 tot 21 dagen broedden uitkomen. Het duurt dan nog zestien tot zeventien dagen alvorens de jonge vogels het nest verlaten. Indien het voedselaanbod voldoende is en de Nachtzwaluw op tijd begonnen is met zijn eerste nest, volgt vaak een tweede broedsel. Na het broedseizoen migreren de Nachtzwaluwen in september naar Afrika waar ze overwinteren ten zuiden van de Sahara.

Marc Gottenbos

Mannetje Nachtzwaluw rustend in een den. 📷 Marc Gottenbos

Het vrouwtje van de Nachtzwaluw valt nauwelijks op, op haar grondnest tussen de heide. 📷 Marc Gottenbos

Voor u gelezen

Verhoogd aantal meldingen dode Merels

Na de uitbraak in 2016 werd begin april opnieuw het Usutuvirus vastgesteld in Nederland. Dit ging gepaard met een lichte toename van het aantal door burgers gemelde dode Merels.

In de levende vogelsurveillance, uitgevoerd door het Vogeltrekstation van NIOO-KNAW en Erasmus MC, werd in de periode van eind april t/m juni doorlopend activiteit van het Usutuvirus onder levende Merels vastgesteld. Eind juni (week 26) nam het aantal meldingen van dode Merels duidelijk toe. Ook werd vaker dan begin van het jaar aangegeven dat meerdere dode Merels binnen een kort tijdsbestek werden gevonden.

Mannetje Merel. 📷 *Marc Gottenbos*

Onderzoek dode Merels

In de periode van eind juni tot 20 juli heeft het DWHC samen met het Erasmus MC zeven dode Merels onderzocht op de mogelijke doodsoorzaak. Bij zes Merels is het Usutuvirus aangetoond, één dier testte negatief.

Op basis hiervan, in combinatie met de ervaring uit 2016 en met de toename van de meldingen van zieke Merels met symptomen die kunnen passen bij Usutuvirus en de toename van merelsterftemeldingen, is het vermoeden dat er opnieuw een Usutuvirus uitbraak is.

Op dit moment komen de meldingen van dode Merels uit Oost-, Midden- en Zuid-Nederland.

Symptomen besmette vogels

Bij een besmetting met het Usutuvirus kunnen de volgende symptomen worden waargenomen: algehele malaise, sloomheid, 'bol' zitten, niet meer drinken, naar adem happen, spierzwakte (bijv. niet meer opvliegen/alleen nog maar laag blijven en meteen weer gaan zitten), vleugels/kop laten hangen en evenwichtsstoornissen. Welke symptomen een vogel exact vertoont, hangt af van welk orgaan is aangetast (hart, hersenen, perifere zenuwen). Omdat dit beeld ook past bij andere ziekten, kan op basis van de ziekteverschijnselen geen uitspraak worden gedaan of de vogel besmet is met het Usutuvirus of dat het om een andere ziekte gaat.

Uit: SOVON Nieuws, 24 juli 2017

Kraanvogels worstelen met droog 2017

Al jaren hebben de Kraanvogels in Nederland een mooie stijgende lijn te pakken. Maar 2017 was een lastig jaar. Hoewel er een recordaantal van 22 paren werd geteld, vlogen er uiteindelijk slechts negen jongen uit. In Drenthe en Friesland was het broedsucces zeer matig. Gelukkig pakte het in de nieuwe gebieden in de provincies Overijssel en Gelderland iets gunstiger uit.

In Nederland broeden Kraanvogels in hoogvenen, natte heidevelden en bossen met heide en venen. Ze hebben rust, ruimte en natigheid nodig. Maar het was droog in 2017. Broedplaatsen vielen droog, werden verlaten en nalegels bleven nagevoel uit. De droogte maakte zelfs in natte hoogveengebieden broedplaatsen ongeschikt. Nesten werden daardoor extra kwetsbaar en bereikbaar voor roofdieren. Dit jaar zijn er in Nederland 22 paren kraanvogels geteld (21 in 2016). Daarvan hebben er uiteindelijk zestien een nest gebouwd. Er zaten territoria in Drenthe, Friesland, Overijssel,

Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. In deze twee laatste provincies kwam het echter niet tot nestbouw.

Fochteloërveen blijft belangrijk

De meeste Kraanvogels zaten in het Fochteloërveen, op de grens van Drenthe en Friesland (acht paren) en in het Dwingelderveld in Drenthe (vier paren). Uiteindelijk brachten slechts drie paren een kuiken groot, één in het Dwingelderveld en twee in het Fochteloërveen. In het Drents-Friese Wold broedden twee paren waarvan één paar uiteindelijk twee kuikens grootbracht.

WetlandWacht Herman Feenstra van Vogelbescherming houdt al jaren de vinger aan de pols van de Nederlandse Kraanvogels. Hij is blij met de groei van het aantal Kraanvogels, maar zag dat het dit jaar moeizaam ging. "De droogte heeft de Kraanvogels echt parten gespeeld. Er werden nesten leeggeroofd door roofdieren en een aantal Kraanvogels begon überhaupt al niet aan een nest, omdat het te droog was. Zo werden enkele broedplekken uit 2016 dit jaar niet bezet."

Maar de enorme recreatiedruk in Nederland speelt ook een rol, zegt Herman. "Als de kuikens zijn geboren wordt het activiteitsgebied van de familie Kraanvogel steeds groter en gaat het vaak knellen met recreatie. Bijna overal lopen paden of wegen en zijn activiteiten van recreanten, bewoners of gebruikers."

Belangrijk volgens Herman is dat er meer rust komt in broedgebieden en op de foerageerplaatsen. "Er is veel meer mogelijk. Ik denk dat er ruimte is voor tussen de 100 en 200 kraanvogelparen in ons land." 📷 Peter van de Braak

Zelfs in grote natuurgebieden moeten Kraanvogels geregeld vluchten met hun jongen als recreanten of mensen met loslopende honden te dicht in de buurt komen. Veel natuurgebieden zijn in gebruik als uitlaatplek voor honden. Bij regelmatige verstoring worden Kraanvogels steeds schuwer. Ze hebben daardoor steeds minder tijd om voedsel te zoeken. Voor een kuiken dat in tien tot elf weken moet uitgroeien tot zo'n grote volwassen Kraanvogel is dat niet ideaal. De kans bestaat dat ouders en kuiken gescheiden worden met predatie tot gevolg."

Broedsucces in Overijssel en Gelderland

Maar Kraanvogels zijn volhouders. Ze blijven in Nederland nieuwe gebieden koloniseren. Waarschijnlijk is er dit jaar ook door Kraanvogels gebreed in het Haaksbergerveen en de Engbertsdijkswen in Overijssel, al kwamen daar geen jongen groot. Broedsucces was er wel in het Wierdense Veld in Overijssel. Daar vlogen voor het tweede jaar op rij twee kuikens uit. Ook mooi nieuws: in het Korenburgerveen in Gelderland bracht een paar voor het eerst twee kuikens groot. In totaal vlogen er dus negen kuikens uit in Nederland. Een gemiddelde van 0,6 kuiken per broedpaar met nest. Vorig jaar was dat met 0,8 kuiken per broedpaar iets beter.

Plaats voor meer dan honderd paren Kraanvogels in Nederland

Ondanks het moeizame kraanvogeljaar is Herman Feenstra optimistisch over de toekomst. "Kraanvogels zullen nieuwe gebieden blijven koloniseren. In het natte Nederland zijn nog genoeg geschikte gebieden voor ze te vinden."

Belangrijk volgens Herman is dat er meer rust komt in broedgebieden en op de foerageerplaatsen. "Er is veel meer mogelijk. Ik denk dat er ruimte is voor tussen de 100 en 200 kraanvogelparen in ons land. Kraanvogels zijn weliswaar schuw, maar passen zich aan. Als wij mensen dat óók zouden doen door in natte natuurgebieden genoeg rust voor ze te creëren, dan komen ze vroeg of laat. Nu loopt er in de meeste natuurgebieden bij elk vennetje wel een paadje, of staat er een bankje."

"Wie kraanvogels een thuis wil bieden, moet daar af en toe iets aan doen: een paadje afsluiten, een vennetje exclusief voor de Kraanvogels reserveren en loslopende honden zoveel mogelijk weren. En toezicht houden, want dat gebeurt bijna niet in

het buitengebied. In de praktijk zijn het vaak maar kleine aanpassingen. Soms is zelfs natuurlijke zoning al genoeg. Maar dan krijg je wel een publiekslieveling als de Kraanvogel in je gebied. Ik weet uit ervaring, een Kraanvogel zien is elke keer weer puur genieten."

Uit: Persbericht Vogelbescherming Nederland, 29 augustus 2017

De weg naar duurzame populaties weidevogels

Het aantal weidevogels in Nederland neemt al tientallen jaren af. Uit een nieuwe studie van Wageningen Environmental Research (Alterra) en SOVON Vogelonderzoek Nederland blijkt dat deze achteruitgang met de huidige inspanningen niet zal worden gestopt. Alleen een duidelijke verbetering van zowel inrichting als beheer van de huidige weidevogelgebieden kan leiden tot een duurzame populatie.

De weidevogelstand in Nederland ontwikkelt zich al decennia negatief. De provincies, Boeren Natuur.nl, Vogelbescherming Nederland en het ministerie van EZ maken zich daar zorgen over. Als vervolg op een Kamerbrief van staatssecretaris Van Dam hebben Wageningen Environmental Research (Alterra) en SOVON Vogelonderzoek Nederland een scenariostudie naar weidevogels uitgevoerd. Daaruit blijkt dat zonder intensivering van de huidige inspanningen voor weidevogels de achteruitgang niet zal worden gestopt.

Grutto. 📷 *Martien van Deursen*

De landelijke gruttostand telt op dit moment nog zo'n 32.000 tot 36.000 broedparen. Daarvan broedt slechts 1200 paar in optimale gebieden, met een goede inrichting en een goed beheer. Het

overgrote deel van de huidige populatie Grutto's is dus niet duurzaam.

Uit: Rapport Alterra, 2 september 2017

Zijn er weinig vogels in uw tuin?

In veel tuinen zijn nu minder vogels te zien en soms lijken ze ongezond. Geen zorgen! Het is normaal voor de nazomer, vogels hebben dan hun eigen redenen om zich te verstoppen. En, ze komen op hun eigen tijd weer tevoorschijn. Vogels verstoppen zich nu, want je wordt als vogel sneller opgegeten als je je laat zien. Vogels zijn in het broedseizoen best gemotiveerd om dat risico te nemen anders krijgen ze nooit nageslacht, maar waarom zou je nog aandacht trekken als je jongen zijn uitgevlogen? Dan is druk doen minder veilig en dient geen doel meer.

Niet iedere ziek uitziende Merel is drager van het Usutuvirus. In deze tijd van het jaar kan hij ook gewoon in de rui zijn.

Minder veren, moeilijk vliegen

Verder vallen de oude veren van vogels uit in augustus of september en groeien er nieuwe aan. Dat heet 'in de rui gaan'. Met minder veren is het moeilijk vliegen, dus dan word je nog eens extra snel opgegeten als je opvalt. De oplossing: verstoppen. Ruien kost bovendien veel energie, dus je gedeisd houden is handig.

Hele kale kop en nek

De enkele vogel die u wel ziet heeft soms een hele kale kop en nek. Het verenkleed is vaal, er steken her en der (gebroken) veren uit en de vogel heeft

kale plekken. Hij lijkt ziek, maar is het niet! Zo ongezond kunnen vogels er nu eenmaal uitzien tijdens de rui. Maar na de rui zijn ze weer als herborren. Spik en span en klaar voor de winter, of om naar een ander continent te vliegen.

Versleten vogels

Vogels zijn dus moe als ze ruien en worden sneller gepakt door een roofdier. Dat klinkt niet goed. Waarom gebeurt het dan toch ieder jaar bij alle vogels? Ook dat is simpel: hun verenkleed verslijt in een jaar. Het verslijt zo erg, dat ze niet goed meer kunnen vliegen, op temperatuur blijven of voedsel zoeken. Dat klinkt ook niet goed, dan toch maar vervangen die veren.

Niet alles valt in één dag uit

Bij zangvogels vallen niet alle veren tegelijk uit. Ze ruien geleidelijk, waardoor ze nog wel een beetje kunnen vliegen. Eenden en ganzen daarentegen

ruien heel snel. Natuurlijk valt ook niet alles op één dag uit, maar wel in een periode van een paar weken. Ze kunnen dan nauwelijks of zelfs helemaal niet vliegen! Ze blijven daarom in rustige gebieden met open water, want op het water zijn ze relatief veilig.

Wanneer komen de vogels weer terug?

Als de vogels een nieuwe verenkleed hebben en het buiten koud wordt, laten ze zich weer rond het huis zien, zeker als u wat bijvoert. Tot die tijd blijft het waarschijnlijk rustig in de tuin, vooral als er veel voedsel in de natuur te vinden is. Een beetje saai, maar niet zorgelijk. De oplossing: lekker eropuit, op zoek naar vogels in de natuur, buiten zijn en genieten van de omgeving.

Uit: Nieuws Vogelbescherming, 14 augustus 2017

Samenstelling door John Hermans

Feestavond 2017

Noord-Spanje in augustus

Van woensdag 23 augustus tot en met woensdag 30 augustus 2017 heb ik samen met zestien andere personen via Birdingbreaks Noord-Spanje bezocht ter hoogte van Bilbao, Santander en Gijon. Hier hebben we onder andere het Cantabrisch gebergte bezocht en ook zijn we een dag de zee op gegaan om langstrekkende zeevogels te aanschouwen. Het mooie van deze reis is dat het een gecombineerde reis is met veel zoogdieren en uiteraard ook vogels.

De eerste dag zagen we in Bilbao al een Cirlgors. Daarna zijn we de bergen ingereden naar ons hotel in Calle Aliezo. Hier zagen we naast de vele Vale Gieren ook enkele Aasgieren, Slangenarend, Dwergarend en twee Steenarenden.

De tweede dag zijn we met een kabelbaan bij Fuente Dé de bergen ingegaan. Op het eerste gezicht lijkt het vrij toeristisch en het is er ook behoorlijk druk bij de kabelbaan, maar toen we uitstapten zagen we vrijwel meteen een Alpenheggenmus recht voor ons zitten. Iets verder weg nog een grote groep Vale Gieren en overal Alpenkauwen. Op een kaal stukje weiland zagen we nog enkele Waterpiepers en op de rotsen boven ons een hele groep Gemzen.

Alpenheggenmus. 📷 John Hermans

Teruglopend naar de kabelbaan hadden we nog diverse Alpenheggenmussen en bij de kabelbaan

een dertigtal Alpenkauwen. Hier komen veel mensen iets eten en de Alpenkauwen profiteren hier ook van.

Alpenkauw. 📷 John Hermans

Na deze ervaring zijn we doorgereden naar ons volgende hotel in Boca Huérgano. Rond deze plaats is het vrij heuvelachtig met allerlei kleine bergweiden. Hier zagen we tegen de avond een Grauwe Klauwier en op de bergweitjes totaal die avond drie Wilde Katten die de hele tijd op zoek zijn naar muizen.

Wilde Kat. 📷 John Hermans

De volgende dag zijn we vroeg opgestaan en na een behoorlijk pittige bergtocht kwamen we boven op een heuvel waar onze gids vrijwel meteen een roedel Wolven aanwees. Wel vrij ver weg maar door de telescoop kon je mooi vijf jonge

welpen zien en een volwassen Wolf. Na een uur verdwenen ze over de heuveltop en was dit prachtige schouwspel ten einde.

Tegen de avond hebben we in een ander gebied nog geprobeerd om Wolven te zien, maar deze keer lieten zich 'alleen maar' twee Wilde Katten, vier Wilde Zwijnen, twee Vossen, een Edelhert en een Ree zien, toch niet slecht voor een paar uur observeren.

Op zaterdagmorgen weer vroeg eruit en deze dag reden we naar weer een ander gebied waar we Wolven zouden kunnen zien. Na meer dan een uur observeren zagen we ineens vier jonge Wolven en twee volwassen Wolven. Kennelijk gedroegen de jonge Wolven zich niet goed, want een van de volwassen Wolven liep door de groep jongen en deze stoven alle kanten uiteen. Hierna zagen we nog enkele flitsen van de Wolven, maar op een gegeven moment waren ze weg. Overdag krijg je ze niet te zien, want dan zijn ze de hele dag in het bos aan het jagen of rusten.

Vale Gier. 📷 John Hermans

We zijn die dag weer doorgereden naar een nieuw hotel, maar zagen eerst in het dorp bij een rivier nog mooi de Grote Gele Kwikstaart, Waterspreeuw, Roodstuitzwaluw en de Groene Specht die in Spanje iets anders is dan bij ons. (Geen zwart rond het oog)

In de buurt van de plaats Somiedo in het Cantabrische gebergte heb je de beste kans om de Bruine Beer te zien. Net voor het dorp heb je een helling waar 's morgens vroeg en tegen de avond minstens zestig personen aan het kijken waren of ze een glimp van de Bruine Beer konden opvangen. Gedurende twee dagen hebben we drie keer een Bruine Beer gezien. Een keer langdurig waarbij we zagen dat er struiken vernield werden waar hazelnoten aan groeiden. In deze tijd van het jaar eten de Bruine Beren zich dik aan allerlei bessen en hazelnoten.

Overdag zijn we nog naar een open gebied gereeden waar we veel kleine vogels zagen op doortrek zoals Paapjes, Gele Kwikstaarten en een Draaihals. Hier zagen we ook een Zuidelijke Klapekster die iets donkerder is dan de Klapeksters die we hier bij ons in de winter zien.

Na het zien van de Bruine Beer op maandag zijn we in de middag doorgereden naar Gijón waar we de volgende dag de zee op zouden gaan. We hadden nog tijd voor het avondeten en in de buurt van ons hotel zijn we naar de kust gelopen. Hier zaten veel Geelpootmeeuwen, enkele Kleine Mantelmeeuwen en ook enkele Zwartkopmeeuwen die geringd waren. De volgende dag vertelde de plaatselijke vogelkenner dat dit veelal Zwartkopmeeuwen uit Nederland zijn die de winter hier doorbrengen.

Dinsdag, laatste dag met de zeetocht. We zijn de haven van Gijón ingereden en hier lag een kleine catamaran waar we de hele dag de zee mee opgingen. We hadden geluk want het was windstil en de zee was spiegelglad zodat er van zeeziekte geen sprake was. Al vrij snel zagen we een groep Gewone Dolfijnen waar enkele Jan-van-Genten en Kuhls Pijlstormvogels tussendoor vlogen. Vooral de Kuhls Pijlstormvogel kwam heel dichtbij langs onze boot gevlogen. Daarna bleef het een hele tijd rustig waarbij we twee keer ineens alle Geelpootmeeuwen, die de boot volgden, zagen wegvliegen. Even later verscheen er dan een Grote Jager. Dit was de reden waarom de Geelpootmeeuwen wegvlogen want een Grote Jager probeert de vis te stelen die de Geelpootmeeuwen hadden weten te bemachtigen.

Kuhls Pijlstormvogel. 📷 John Hermans

Ver op zee zagen we ineens een groep Grote Pijlstormvogels, een vogelsoort die ik ken van Tristan da Cunha tijdens onze reis (met Chris en Toy) van de Zuidpool naar Ascension. In de buurt van Tris-

tan heb je enkele eilanden waar vrijwel alle Grote Pijlstormvogels broeden. Om ze hier in Spanje weer terug te zien, op gauw meer dan tienduizend kilometer van hun broedgebied, vind ik een van de mooiste waarnemingen tijdens deze reis. Tussen de groep zagen we ook nog een Grauwe Pijlstormvogel zitten. Enkele ogenblikken later verscheen er een groep Grienden, dit zijn kleine walvissen. De gids vertelde ons dat hij deze soort al minstens drie jaar niet had gezien, dus een prachtige waarneming, zeker toen er een Griend onder de boot doorzwom.

Op de terugweg volgde ons een hele tijd een Stormvogeltje maar dichterbij dan honderd meter kwam dit kleine zeevogeltje niet. Het was voor mij al een hele tijd geleden dat ik deze soort voor het laatst gezien had. Mooi konden we zien dat de vogel een lichte vleugelstreep heeft waarmee de Stormvogel zich onderscheidt van de Vale Stormvogel.

Dicht onder de kust zagen we nog een Kleine Jager en een Jan-van-Gent die in eerste instantie niet gezond leek want we konden de vogel tot op en-

kele meters benaderen maar uiteindelijk vloog de Jan-van-Gent toch weg.

Jan-van-Gent. 📷 John Hermans

Op woensdag zijn we weer naar Nederland gevlogen met weer vele indrukken en waarnemingen verder. Een prachtige reis met niet alleen vogels maar ook veel zoogdieren. Zeker de moeite waard om een keer mee te maken.

John Hermans

Ten westen van 's-Hertogenbosch, tussen de Vlijmenseweg en de Deutersestraat, vindt men natuurgebied De Moerputten. De plek voor eindeloze wandelingen met prachtige uitzichten. Lopende over De Moerputtenbrug geniet je van de bijzondere natuur en kun je verrassende vogelsoorten tegenkomen.

Vogel in de Maashorst...

'de Grauwe Klauwier'

**Volgens mij hebben we deze soort al eens ver-
noemd, maar dit jaar hebben we vaak een kop-
peltje gezien met jongen in het afgesloten Wi-
sentendeel. Omdat deze vogel toch de ambas-
sadeur moet worden van het natuurbeleid in de
Maashorst, hierbij veel informatie over deze
boeiende vogelsoort.**

De Grauwe Klauwier (*Lanius collurio*) is een zeven-
tien centimeter grote zangvogel, met het aanzien
van een kleine roofvogel. In Nederland en België
broeden oorspronkelijk drie soorten klauwieren.
De Roodkopklauwier is sinds enkele tientallen jaren
bij ons uitgestorven en de Klapekster broedt nog
schaars in Wallonië.

De wetenschappelijke naam van de Grauwe Klau-
wier is door Linnaeus ingevoerd in 1758. De ge-
slachtsnaam *Lanius* betekent 'slachter'. De soort-
naam *collurio* is waarschijnlijk afgeleid van 'kolluri-
on', een (nu) onbekende vogel van lijsterformaat
die ooit door Aristoteles is beschreven. Volksna-
men van dieren geven weer hoe mensen tegen
een soort aankijken. Alleen in Nederland en
Vlaanderen waren vroeger al meer dan zestig
volksnamen voor de Grauwe Klauwier in zwang.

Namen als Gewone Klaauwier, Veldklauwier,
Haagekster, Schaapekster en Tuunekster geven
aan hoe algemeen de vogel vroeger was. Moar-
dekster, Moordenaar, Verrader, Kaïn, Judas en
Wreedard spreken daarnaast heldere taal over
zijn imago van destijds. De meest bekende streek-
naam is echter Negendoder. Men geloofde dat de
Grauwe Klauwier elke dag minstens negen dieren
doodde of dat hij eerst negen prooien nog levend
aan een struik spietste, voordat hij zijn jongen ging
voeren. De officiële Nederlandse naam Grauwe
Klauwier wordt voor het eerst in 1770 in de boe-
ken gevonden. Klauwier is waarschijnlijk afgeleid
van klauw; de haaksnavel. Of het is afgeleid van
het werkwoord klauwieren, een draaiende bewe-
ging maken, bij het opprikken van prooien. Deze
beweging komt ook terug in streeknamen als
Bruine Doordraaier en Vinkendraaier. Ook Brem-
spelder, Heggenspelder en Spietser zijn namen die
verwijzen naar het spietsgedrag. Het bijvoegsel
grauwe wekt verbazing, gezien de vrij opvallende
roodbruine en roze kleuren van het mannetje.
Grauwe werd echter gebruikt om de bruine tinten
aan te geven als contrast met het bonte (zwart-
witte) verenkleed van de Klapekster. Ook kan
grauwe verwijzen naar de asgrauwe kleur op de
kop van het mannetje.

Grauwe Klauwier,
mannetje.
📷 Marc Gottenbos

Vaak worden klauwieren opgemerkt als ze uitkijken over het landschap vanuit de top van een struik. Mannetjes hebben een markant getekend uiterlijk, waarin vooral het zwarte masker, de grijze kop en de roodbruine rug opvallen. Vrouwtjes hebben een weinig opvallend bruin verenkleed. De Grauwe Klauwier bewoont allerlei open leefgebieden met voldoende zitposten en grote insecten. Historisch gezien komen de hoogste dichtheden voor in het kleinschalig agrarisch cultuurland, de randen van venen, heiden en duinen. Ze doen vanuit hun struik uitvallen naar allerlei insecten die ze in het vizier krijgen. Klauwieren staan erom bekend kleine voedselvoorraden aan te leggen door prooien aan doorns of prikkeldraad te spietsen. Ook helpt het spietsen bij het kapot trekken van grote prooien zoals hagedissen en muizen. Het hoofdvoedsel van de Grauwe Klauwier bestaat echter uit insecten. In tegenstelling tot de meeste zangvogels, heeft de Grauwe Klauwier grote insectensoorten nodig, zoals sabelsprinkhanen en mestkevers. Een gebrek aan grote insecten kan niet worden gecompenseerd door een groot aantal kleine insecten. Klauwieren kunnen telkens maar één prooi tegelijk naar hun nestjongen brengen. Wanneer deze prooien te klein zijn, krij-

gen de jongen simpelweg te weinig voedsel binnen. Als nestplek heeft de Grauwe Klauwier graag een dichte struik of takkenbos, waarin hij een nest bouwt van gras en mos. In het nest worden drie tot zeven eieren gelegd. Na veertien dagen komen de jongen uit het ei en na ongeveer twee weken gevoerd te zijn op het nest, vliegen ze uit. Ook hierna voeren de ouders ze nog drie tot vijf weken in het broedgebied. De jongen lijken dan qua kleed veel op een vrouwtje. Eind juli vertrekken de eerste dieren naar hun overwinteringsgebied. De Grauwe Klauwier brengt het grootste deel van het jaar door op de savannen van zuidelijk Afrika. In mei komen de klauwieren terug om zich bij ons voort te planten, gebruikmakend van de piek in het insectenleven in het voorjaar en de zomer die kenmerkend is voor het gematigd klimaat in Europa. In het voorjaar vliegen Grauwe Klauwieren noordwaarts via het Arabisch schiereiland. Tijdens de najaarstrek steken ze de Middellandse Zee over ter hoogte van Griekenland. Hopelijk wordt het natuurgebied De Maashorst echt 'oer' en zullen we elk jaar kunnen genieten van deze bijzondere vogels.

Jan-Willem Hermans

Grauwe Klauwier. 📷 Marc Gottenbos

Luider

Aanpassen

Opperste verwondering. Dat is wat ik voel als ik hoor hoe ingenieus aanpassingen in de natuur in elkaar zitten. Neem nu de Aalscholver. Het beest zit vaak op een paal, met de vleugels uitgespreid om ze te laten drogen. Onhandig toch? Al die tijd verliest het dier voor foerageren. Foutje van de natuur, want hij was niet ver genoeg geëvolueerd, was vroeger de gedachte. De veren konden niet vet genoeg gemaakt worden omdat zijn vetklier te klein zou zijn gebleven door de eeuwen heen. Dat blijkt niet te kloppen. Aalscholvers duiken diep voor hun vis en volgen ze soms langere tijd in het water. Dat gaat nu eenmaal makkelijker als de veren nat zijn, de lucht tussen de veren is uitgeperst en met een zwaar skelet. Laat de Aalscholver dat nu allemaal prima voor elkaar hebben. Daardoor heeft hij meer succes met het vangen van grotere en voedselrijke vissen en heeft hij tijd om de veren lekker in het zonnetje te laten drogen.

Vogels kunnen ook hun geluid aanpassen om succesvoller te zijn. Neem nou de Koolmees. Op het platteland klinkt zijn zang lager dan in de stad. Bij vrouwtjes zijn mannetjes met meer lage tonen in hun zang meer in trek. Maar een mannetje met lage zang krijgt in de stad geen partner. De vrouwtjes kunnen ze niet goed horen. Dat komt omdat stadsverkeer vooral uit lage tonen bestaat. De banden op de weg, het geronk van de motoren en zelfs de claxon. Daar komt die arme bariton Koolmees niet bovenuit. In de paartijd zingen de mannetjes in de stad daarom hoger dan hun collega's op het platteland. Wouter Halfwerk heeft aangetoond dat die zang wél doordringt tot vrouwtjes in een (stads)lawaaierige omgeving. Collega's van Wouter hebben laten zien dat de hoog zingende Koolmees moeiteloos kan terugschakelen naar lage noten als dat nodig is.

Een heel bijzonder geluidswonder is wel de Koekoek. Iedereen weet dat de jongen groot gebracht moeten worden door gastouders. Vaak zijn dit Bosrietzangers, Kleine Karekieten of soms zelfs de minuscule Winterkoning. Het koekoeksjong zit vaak in zijn eentje in het nest en is soms wel twee tot drie keer zo groot als zijn gastouders. Hoe spoor je dan je verzorgers aan om meer voedsel te halen dan ze normaal voor één jong zouden doen? Door herrie te maken voor vier. Nick Davies laat zien dat één enkele Kleine Karekiet van 6-9 dagen oud zijn "si" bedelroepje elke 2,5 seconde roept. Een Koekoeksjong van 6-9 dagen roept continu "si-si-si..." elke 0,5 seconde een "si" (luister hier maar eens). Sterker nog. Als de Koekoek ouder wordt gaat het tempo nog verder omhoog. En de gastouders plengen menig zweetdruppeltje. De Koekoek is zelfs een superspecialist. Een koekoeksjong uit een ei in het nest van een Heggenmus werd in het nest van Kleine Karekieten geplaatst. Mooi dat ie het niet voor elkaar kreeg om de Kleine Karekieten de vleugeltjes uit hun tengere lijfje te laten vliegen. Wonderlijk mooi al die aanpassingen.

Wouter Halfwerk heeft in 2016 de Heineken Young Scientist Award gekregen voor het ontrafelen van het nut van de aanpassingen in zang van de Koolmezen in de stad. Ik zeg proost op de onderzoekers die ons weer versteld doen staan over de volgende succesvolle aanpassingen bij onze geliefde vogels.

Bart Gras

Start najaars-telling 2017

Juli 2017

Sinds vorig seizoen tellen we al vanaf half juli. Dat doen we om de trek van de Gierzwaluw ook helemaal mee te krijgen. In de jaren voor 2016 begonnen we pas op 1 augustus en dan hadden we bijna geen Gierzwaluwen meer. In 2014 en 2015 ging Wim Gremmen al enkele keren met gunstig weer voor 1 augustus posten op de telpost en hij zag flink wat trek van Gierzwaluwen. Dit jaar hebben we dus weer vanaf 15 juli geteld. Zonder keet nog, want die mag pas vanaf 1 augustus geplaatst worden, maar dat deerde niet want het was voortreffelijk weer. Op de tweede dag kwamen er al twee jonge Zwarte Ooievaars over! Op 21 juli tellen we al veel Gierzwaluwen, de derde dag ooit tot dan toe. De 22ste wordt het dagrecord van 1 augustus 2007 (1.829 stuks) gebroken, het is nu 2.137 stuks. Ook leuk waren de Regenwulpen, een Witgatje, de Boomklever en de Grote Bonte Specht. De feestelijke opening doen we nog wel in het weekend vlakbij 1 augustus en die was heel gezellig zo zonder keet, maar met een glaasje en flink wat enthousiaste leden.

Overzicht aantallen en uren juli:

Jaar	Uren juli	Aantallen vogels juli	Per uur	Soorten vogels juli
2016	56	5.784	102	30
2017	89	12.968	144	42

Top 3 vogelsoort juli:

Jaar	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3
2016	Gierzwaluw 4.848	Boerenzwaluw 469	Kokmeeuw 135
2017	Gierzwaluw 10.399	Boerenzwaluw 1.369	Kokmeeuw 558

Er zijn dus veel uren geteld dit jaar, maar er vlogen ook meer vogels per uur en ja dat waren vooral Gierzwaluwen. Meer dan 10.000 dus. Ook zijn er veel meer Boerenzwaluwen en Kokmeeuwen ge-

teld. Wel opvallend dat de top drie uit dezelfde soorten bestaat. In andere maanden is er nog een tabel met typische soorten voor die maand, voor de maand juli wordt pas over een paar jaar zo'n overzicht gemaakt, waar de Gierzwaluw uiteraard in zal staan.

Gierzwaluw. 📷 Peter van de Braak

Augustus 2017

Dit jaar hebben we in augustus 199 uur geteld en dat is gemiddeld. Tijdens die uren hebben we 13.026 vogels en vlinders geteld, verdeeld over 76 soorten, per uur zijn dat 65 dieren. Ruim 13.000 vogels is voor augustus ver boven het gemiddelde en beter dan 2016, dat al bovengemiddeld was. Even leek het er op dat we in juli meer vogels zouden tellen dan in augustus, maar toen dat op de telpost ter ore kwam is er nog een paar (goede) uren extra geteld. Qua aantallen is augustus van dit jaar de nummer 3, alleen in 2007 en 2008 zijn er meer vogels geteld. Op de eerste plaats in de top drie van augustus staat ook dit jaar de Boerenzwaluw, maar de tweede plaats is weer eens voor de Huiszwaluw en de derde is voor de Gierzwaluw. De indruk bestond dat er niet zo veel Huiszwaluwen langstrokken, maar dat valt dus mee (zie ook hieronder). En na al die Gierzwaluwen in juli waren er toch nog voldoende over voor de derde plaats. Ondertussen passeerde de 11.000ste Gier-

zwaluw van dit jaar en zoveel hebben we er in een jaar nog niet eerder geteld.

De augustus-vogels

Ooievaars hebben we dit jaar in redelijk aantal over gehad. Het was alleen wel maar één groep van 64 en dan lijkt het toch wat magertjes. Ook dit jaar is er weinig in de middag geteld en via via weten we dat er waarschijnlijk juist toen wel groepen over zijn gekomen die boven Vorstenbosch en de Vlagheide (Eerde) gezien zijn. Helaas in augustus geen Zwarte Ooievaars. Wespendieven hebben we dit jaar heel weinig gezien, maar twintig stuks. Wel zijn er de laatste week van augustus voedselvluichten van een lokaal paar gezien, dus misschien dat alle Wespendieven laat zijn en dat we er in september nog een heleboel gaan zien. De Bruine Kiekendief deed het dit jaar wel goed, 22 exemplaren konden we zien overtrekken het dat is ruim boven het gemiddelde van veertien. In totaal hebben we vijf Visarenden over zien komen en dat is een normaal aantal. Daaronder ook een die zijn vis op een paal in het Palmven op zat te eten.

Visarend. 📷 Martien van Dooren

Helaas hadden we dit jaar in augustus geen Morinelplevier, dat is voor het eerst sinds 2005! Hopelijk is het toevallig zo dit jaar. Bij de Zomertortel is het niet toevallig dat we er geen meer zien. Het is al vijf jaar geleden dat de laatste Zomertortel op trek

werd gezien. In het werkgebied van de Vogelwacht wordt ook niet meer gebroed. Waarschijnlijk nog wel in Oost-Brabant, maar hoe lang nog? De Gierzwaluw kende in juli al een enorme doortrek, in augustus was de hoofdmoot al weg. Er werden er dan ook niet veel geteld, ruim onder het gemiddelde van augustus (637 tegen 946). Maar de eerste dagen van september hebben we ze ook nog gezien. Niet in de tabel maar wel veel doortrekkend in augustus is de Huiszwaluw, die dit jaar het goed deed. We telden er 2.726 en alleen in 2008 waren het er meer. Gemiddeld tellen we maar 1/3 hiervan. Op 20 augustus was de beste dag met 690 Huiszwaluwen.

Duinpieper. 📷 Marc Gottenbos

De Duinpieper beleeft ook een goed jaar. Dat is niet alleen bij ons zo, ook op andere telposten worden er Duinpiepers gemeld. Wel kwamen er twee vogelaars speciaal naar onze telpost voor de Duinpieper en die hadden geluk. Met negen vogels is het samen met 2012 het beste jaar, maar dit jaar zagen we er vier tegelijk overvliegen. Ook de Boompieper heeft een goed jaar, het beste jaar tot nu toe zelfs. Er trokken 221 vogels over, tot nu toe was 2005 het beste jaar met 215 Boompiepers. De Gele Kwikstaart deed het wat minder dan vorig jaar, maar nog bovengemiddeld (dit jaar 402, gemiddeld 352).

De mooiste waarneming van augustus dit jaar is het groepje van zeven Dwergmeeuwen dat op 14 augustus overkwam. Good old Wim Gremmen was de waarnemer. Het is een nieuwe soort voor de telpost en dat gebeurt niet meer zo vaak. Bovendien is het vrij uitzonderlijk om in deze tijd Dwergmeeuwen in het binnenland te zien. Maar er was meer moois: Bijvoorbeeld het vroege Smelken op 3 augustus, wat de vroegste waarneming ooit voor hier is. De tweede Braamsluiper ooit op onze telpost is ook mooi, dat was op 6 augustus. Twee dagen later kwam er al een Rode Wouw

over, maar dat is geen vroegste ooit. De Bontbekplevier op de 15de is niet de derde Bontbekplevier, maar het is wel pas de derde keer dat we ze zien, de eerste keer in 2007 was het een groep van elf vogels. Op 18 en op 27 augustus kwam er een Grauwe Kiekendief langs en dat zijn altijd mooie waarnemingen. De teller staat nu op 20 in 18 seizoenen. Het was mazzel dat de Ortolaan op 22 augustus werd gehoord, want er vlogen op dat moment ook straaljagers over. Apart was de Boomklever die op het bord van de telpost zat op de laatste zondag. Als een soort afsluiter zagen we een groep van vier Duinpiepers samen overtrekken op de 29ste augustus. Daarnaast zijn er ook een aantal dagrecords verbeterd. Op de 13de werden er vier tjtjtjaf/fitissen geteld, dat zijn vogels die een van de twee soorten zijn, maar blijkbaar niet op naam gebracht konden worden. Zwartkoppen

zien we niet vaak op Brobbelbies Noord, daarvoor ligt de telpost te ver van de bosrand. Maar op de 22ste hadden we er twee op één dag en dat was nog nooit eerder gebeurd. Het dagrecord van de Tapuit kon blijkbaar scherper, want dat werd op de 23ste verbeterd tot vijftien vogels. Twee dagen later telden we er weer vijftien. Inmiddels is dit record al weer gesneuveld

Het weer in augustus werd beleefd als een slechte zomer, maar de temperatuur, het aantal zonuren en de neerslag waren gemiddeld. De eerste helft van augustus was wel wat koeler dan gemiddeld. Aan het eind van de maand werd het warm en de 29ste dit jaar was met 31°C de warmste 29ste ooit. We hebben ook een periode met hardnekkige ochtendmist gehad en dat is altijd lastig tellen.

Martien van Dooren, Arend Vermaat

Iedere derde zaterdag van de maand komen ze bij elkaar om te beleven wat vogels kijken is. Soorten als Klapekster, Nachtzwaluw en Kerkuil pronken op hun waarnemingslijsten. JeugdVogelwacht Uden is hét voorbeeld voor alle volwassen leden. Een verslag van de activiteiten mag als eidooier dan ook niet ontbreken in het Bruujsel.

Seizoen 2016/2017

Nachtvogels

Op een mooie zaterdagavond kwamen we bijeen bij de parkeerplaats bij Natuurcentrum De Maas-horst. Deze keer mochten ook de ouders meelopen. Het was ook nog vrij licht om half tien 's avonds. Al vrij snel zijn we gaan lopen. De Steenuilen aan de Karlingerweg lieten zich al meteen goed zien. Er liep zelfs een jonge Steenuil op de grond. Deze was net uitgevlogen. Onderweg hoorden we nog diverse vogels zingen, zoals de Geelgors, Roodborst en Tjiftjaf.

Steenuil. 📷 Peter van de Braak

Via het beekdal zijn we richting de Slabroekse heide gelopen. Bovenop de stuifwal hoorden we de eerste Nachtzwaluw al ratelen. Het geluid bleef continu doorgaan ook toen we dichterbij kwamen. We kregen de vogel niet te zien. Wel een Boomleeuwerik die tien meter voor ons liep. Nadat we een klein stuk doorliepen, zagen we de eerste Nachtzwaluw vliegen. Deze kwam zelfs naar ons toe vliegen en ging in een boom zitten. Ieder heeft deze mooi kunnen bekijken. Plots kwam er een tweede Nachtzwaluw bij. Deze bleven al vlinderend rondom ons vliegen en lieten af en toe zelfs het klapgeluid horen.

Ook de eerste vleermuizen kwamen voor de dag. Met de batdetector konden we deze ook goed horen, het was de Laatvlieger. Na enige tijd kregen we zelfs vijf Nachtzwaluwen tegelijk te zien, 2017 is blijkbaar een goed nachtzwaluwjaar! Bij het ven aan de Karlingerweg vloog een vleermuis laag over het water, met de batdetecor kregen we ook deze te horen, het was een Watervleermuis. Helaas hebben we geen uilen gehoord, ondanks het mooie weer. Maar erg tevreden zijn we terug gelopen naar de parkeerplaats waar we om 23.30 uur aankwamen.

Echt naar buiten?

*Ken je kinderen
die wel warmlopen
voor een
grote portie natuur
op elke derde zaterdag
in de maand
en hier
erg graag tijd
voor vrij willen maken?*

*Laat ze contact opnemen
met één van de begeleiders.
Een keer vrijblijvend meelopen kan
natuurlijk altijd.*

*Opgeven kan op
www.vogelwachtuden.nl klik op jeugd.
Jeugdcoördinator Peter van de Braak
☎ 06-22491297*

Jeugdprogramma 2017/2018

Met onze begeleiders hebben we afgelopen maand weer een erg leuk programma voor het komend jaar in elkaar gezet. Activiteiten waar de jeugd vorig seizoen erg enthousiast over was, staan ook komend jaar weer op het programma, aangevuld met de nodige nieuwe ideeën. We hopen er samen met enkele andere Vogelwachtwerkgroepen weer een leuk seizoen van te maken.

30-09-2017 Vogelpuzzeltocht (ouders krijgen info)
14-10-2017 Vogelgasten (Kraaijbergse Plassen, plas 5)
11-11-2017 Vogeldrinkplaatsen (3 vennen)
02-12-2017 Sovon-dag
20-01-2018 VLU heide opslag (ouders mogen mee)
17-02-2018 Vogelsport (Sportpark)
17-03-2018 Watervogels (visdieflocatie)
14-04-2018 Weidevogels
19-05-2018 Vogels in het riet (Kraaijberg Linden)
16-06-2018 Nachtvleugels

Hierboven konden jullie al lezen dat we met de jeugdleden van Vogelwacht Uden wederom een bezoek zullen brengen aan de Sovon-dag op zaterdag 2 december in Ede. Maar niet alleen de jeugdleden zijn hier ieder jaar laaiend enthousiast over. Vele honderden vogel- en natuurliefhebbers uit heel Nederland kijken jaarlijks uit naar deze dag die dit jaar al voor de 40ste keer door Sovon georganiseerd zal worden. Voor de diehards: dit keer is de Landelijke Dag **dus NIET** op de laatste zaterdag van november, zoals eerder gebruikelijk was! De Reehorst is een uitstekend bereikbare locatie vrijwel naast station Ede-Wageningen met comfortabele lezingenzalen en een professionele uitstraling. De dag is bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur.

Op het programma:

- **Uitgebreide informatiemarkt met tal van kortingen en voordeeltjes**
- **Lezingen in vijf zalen**
- **Jeugdprogramma (voor 8-14 jarigen)**
- **Loterij, signeersessies en nog veel meer**

De organisatie van de Landelijke Dag is in handen van Sovon i.s.m. Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houd www.sovon.nl/ld in de gaten voor het definitieve programma!

Tot zaterdag 2 december!

Brunchwandeling

zondag 3 september 2017

Vorig jaar keken we met een angstige blik naar buiten op 4 september 's morgens vroeg, zou de brunchwandeling wel droog kunnen verlopen? Dit jaar hoefden we ons daar geen zorgen over te maken. De voorspellingen waren goed en het was prachtig weer. Mede daardoor was er een behoorlijke grote opkomst bij de wandeling die om 8.00 uur startte op de grote parkeerplaats van het Natuurcentrum.

Met liefst 22 Vogelwachtleden en een Friese Stabij (ook al is dit een jachthond, hij werd toch geaccepteerd in de groep) maakten we een prachtige tocht door de Maashorst. Karlingerweg (met het Steenuiltje bij Mark van de Veerdonk), beekdal, Slabroekse heide en begrazingsgebied zijn bekende namen voor degenen die vaker in de Maashorst komen. Zij staan garant voor een prachtig stukje natuur waar je ook Taurossen, Exmoor pony's en niet te vergeten Wisenten kunt tegenkomen terwijl ze druk bezig zijn met hun hoofdtaak, namelijk 'natuurbeheer'. De spinnenwebben zagen er met tegenlicht in het natte gras prachtig uit. Paddenstoelen waren er volop te zien en je moest uitkijken om geen vallende eikels op je kop te krijgen.

De herfst is duidelijk in aantocht. Niet altijd was genieten van de natuur de hoofdzaak, want na het zomerreces krijgt bij zo'n eerste Vogelwachtactiviteit het sociale verkeer tussen de leden onderling

ook de nodige aandacht. Maar als John 'zachtjes' roept Bruine Kiekendief kijkt toch iedereen onmiddellijk naar boven in de lucht. Je ziet per slot van rekening niet elke dag zo'n vogel. Hetzelfde geldt voor de twee Ooievaars die vlak bij de telpost aan de grond zaten. Na twee uur kwam de telpost in zicht waar al de nodige tellers, mensen van de catering en degenen die niet op tijd hun bed uit konden, de wandelaars stonden op te wachten. Piet en Betsie van Dijk hadden net zoals andere jaren gezorgd voor tafels en stoelen, die keurig vóór de keet op en langs de weg waren neergezet.

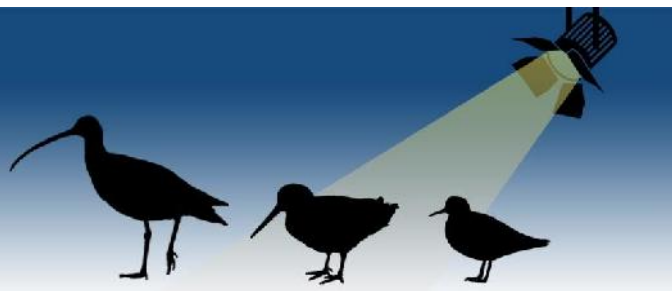
Het bestuur had er voor gezorgd dat er meer dan voldoende eten en drinken voor een ieder op deze tafels gezet kon worden, zodat niemand iets te kort kwam. De tellers bleven natuurlijk gewoon doortellen, maar kwamen toch wel af en toe ook van al dat lekkers genieten.

Deze zondag kwamen er o.a. elf Ooievaars, vier Paapjes, vier Boomvalken, twee Bruine Kiekendieven en als klap op de vuurpijl een Duinpieper over de telpost. Zo rond 12.00 uur was iedereen voorzien en werd de wandeltocht weer voortgezet, terug naar de grote parkeerplaats. Het begin van de tweede seizoenshelft was weer geopend met een prachtige brunchwandeling. Maar er staat de leden komende maanden nog veel meer moois te wachten aan bijvoorbeeld excursies, lezingen en diaprojecties eigen werk.

Martien van Dooren, tekst en foto's

Uitgelicht

Wulpen, Snippen en Franjepoten

Tot de snipachtigen (Scolopacidae) rekenen we snippen, strandlopers, grutto's, wulpen, ruiters en franjepoten, plus de Kemphaan. In totaal zijn er ongeveer 90 soorten steltlopers verspreid over alle continenten met uitzondering van Antarctica. De meeste broeden in noordelijke streken en overwinteren onder de tropen. Sommige maken non-stop trekvluchten van 4000-5000 km. De Scolopacidae maken deel uit van de orde Charadriiformes die onder meer ook de families Laridae (meeuwen en sterns), Alcidae (alken, zeekoeten, papegaaiduikers) en Charadriidae (plevieren en kieviten) omvat naast een dertiental kleinere families. De Scolopacidae (snipachtigen) staan dicht bij de Charadriidae (plevieren en kieviten) en hebben daarmee veel wezenlijke kenmerken gemeen. Voorafgaand aan de trek moeten de vogels vetreserves opbouwen om genoeg 'brandstof' te hebben voor de reis. Alle organen die bij de spijsvertering betrokken zijn (maag, darm, lever en indirect ook de nieren) nemen dan in omvang toe. Kort voor vertrek worden de organen weer kleiner, want alle overtollige bestanddelen moeten worden vrijgemaakt voor versterking van de vliegspieren en het hart, die aanstands een langdurige inspanning moeten leveren.

In deze aflevering van 'Uitgelicht' zullen we de wulpen, snippen en franjepoten als laatste vertegenwoordigers van de steltlopers bespreken. De **Wulp** is een vrij talrijke, maar afnemende broedvogel vooral op de Waddeneilanden en in de Oostelijke helft van Nederland. De **Regenwulp** broedt niet in Nederland, maar is een vrij algemene doortrekker in het voorjaar (april/mei) en -in wat lagere aantallen- het najaar (juli tot oktober). De **Water-snip** is een wijdverbreide, maar ook afnemende broedvogel, nu vooral gevonden in veenweidegebieden en langs rivieren in de rest van het land. **Houtsnippen** zijn de enige steltlopers die in de bossen leven. Het **Bokje** is een schaarse en vrij lokale wintergast, vooral van eind september tot april. De **Poelsnip** is een zeer zeldzame dwaalgast

evenals de **Grote Grijze Snip**. De **Rosse Franjepoot** broedt in Arctische streken en overwintert langs de kust in West-Afrika. Tijdens de herfsttrek over de Atlantische Oceaan worden ze soms getroffen door westelijke stormen en kleine aantallen komen dan langs de Noordzee terecht. **Grauwe Franjepoten** broeden vanaf Shetland en de Hebriden noordwaarts in IJsland en Scandinavië, maar vrijwel alle Europese broedvogels trekken in de herfst weg in zuidoostelijke richting naar de Kaspische en de Zwarte Zee. Wordt 10-20 keer per jaar waargenomen. De Grote Franjepoot die in de binnenlanden van Noord-Amerika broedt, overwintert in Zuid-Amerika en soms als dwaalgast in West-Europa opduikt, blijft in dit overzicht buiten beschouwing.

Wulp

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

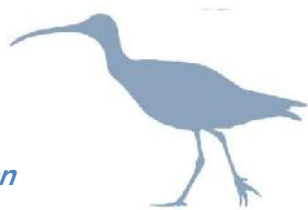
De Wulp, die vooral 's nachts actief is, zoekt zijn voedsel op slikken en kwelders en is voor het leven in z'n omgeving voortreffelijk aangepast door zijn steltpoten en zijn lange, omlaag gebogen snavel, waarmee hij handig eetbare zaken uit de modder opdiept. Zou je het gedrag van de Wulp in een woord willen beschrijven dan mag dat wel 'opportunistisch' heten. Hij is in alle uithoeken van Europa te vinden, in zeer uiteenlopende milieutypen. Datzelfde opportunisme is ook af te lezen aan zijn voedselkeuze en foerageergedrag. Hij is dol op krabbetjes, garnalen, wadpieren en schelpdieren, maar eet even lief regenwormen en insecten. Onze eigen broedvogels trekken in de herfst naar het zuiden, maar hun plaats wordt ingenomen door nog meer Wulpen uit Noord-Europa, die bij ons overwinteren. Er kunnen hier dan wel ruim 100.000 vogels aanwezig zijn, vooral in het Wadden- en Deltagebied. In de broedtijd maakt het mannetje meestal een paar nestjes en het vrouwtje

zoekt er dan een uit. Het is niet meer dan een kuil-
tje in de grond, vaak op een verhoging of een pol
gelegen. De twee tot vijf eieren worden vanaf
begin april gelegd en door beide ouders in 27-29
dagen uitgebroed. De jongen kunnen meteen zelf
foerageren, maar worden wel door hun ouders
beschermd. De soort heeft een legsel per jaar.

Wulp. 📷 Dick Slaa

Herkenning: De Wulp is de grootste Europese
steltloper. Zijn rijzige lichaam steunt op lange,
dunne poten. Het verenkleed is bezaaid met don-
kerbruine vlekjes; de gebogen snavel wordt tot
vijftien cm lang. Hij beweegt zich voort op hoge
grijsblauwe poten met wijd gespreide tenen. Het
vrouwtje is een maatje groter en zwaarder dan het
mannetje; ze heeft ook een iets langere snavel. De
adult is grijsbruin met lange, fijne donkere strepen
op nek en borst, pijlvormige bandering op de flan-
ken en bruine gestreepte rug. Vrij egale kop, de
opvallende kruinstrepen van de Regenwulp ont-
breken. De kenmerkende zang begint met losse
tonen, versnellend en samenvloeiend in een ritmi-
sche jodelende, trillende strofe.

Regenwulp

**Algemene kenmerken
en (broed)biotoop:**

De Regenwulp broedt in grote delen van de Bo-
reale zone op het noordelijk halfrond, maar over-
wintert in de tropen en verder zuidwaarts tot in
Vuurland, de Kaapprovincie en Australië. Tijdens
de trek, die zich vooral langs zee-kusten, maar voor
een deel ook wel verder landinwaarts afspeelt,
passeert hij onder meer ons land. In de broedge-
bieden in het hoge noorden bezoeken Regenwul-

pen open landschappen als veenmoerassen in de
taiga, toendra's en drassige heidevelden op hoog
plateaus tussen 0 en 700 m. Tijdens de baltsvlucht
draaien de mannetjes stijgend en dalend, met
gewelfde vleugels en onder luid gezang onver-
moeibaar hun rondjes. In juli gaan de vrouwtjes
het eerst op weg naar het zuiden, gevolgd door de
mannetjes en als laatste de jongen. Regenwulpen
trekken meestal in groepjes, zowel 's nachts als
overdag. Ze vliegen in V-formatie of schuine linie
en kunnen non-stop duizenden kilometers afleg-
gen. In Nederland wordt op grote schaal gepleis-
terd en op vaste slaappleatsen gerust. Tijdens de
voorjaarstrek verschijnen de eerste Regenwulpen
al in maart in ons land, maar de hoofdmacht trekt
in april en mei door. Op slaappleatsen bij vennen
in de Kempen en Drenthe, of in rietmoerassen in
lage veen- of kleistreken zijn dan duizenden vogels
te vinden. De Regenwulpen broeden op de grond
tussen lage vegetatie en er is een legsel per jaar.
Beide ouders broeden de drie tot vier eieren in 27
dagen uit. De jongen kunnen meteen al zelf foera-
geren, maar worden nog door beide ouders be-
schermd. Ze vliegen na 35 dagen en zijn snel
daarna geheel zelfstandig.

Regenwulp. 📷 Marc Gottenbos

Herkenning: Grote steltloper, toch een derde
kleiner dan de Wulp, met iets kortere poten en
kortere, rechtere snavel die vooral bij de punt af-
buigt. De rugveren zijn donker met een strakke,
smalle beige band; Op de kruin twee brede, don-
kere banden, gescheiden door een smalle lichte
streep. Vergeleken met de Wulp: ander gezichts-
patroon met duidelijker beige wenkbrauwstreep,
donkere lijn door het oog en lichte wangen en
keel. Het meest te horen is een kenmerkend flui-
tend, in toon aflopend *bie bie bie.....*, vaak zeven
tonen achtereen.

Watersnip

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Watersnip is een kleine steltloper met een lange, vrijwel rechte snavel. Hij komt voor op natte plaatsen zoals venen, moerassen en drassige graslanden. Hij leeft van insecten en wormen, die hij met zijn snavel uit de modder opdiept. In de herfst trekken onze eigen Watersnippen weg, maar komen veel dieren uit Noord- en Midden-Europa binnen. De Watersnip is een kleine steltloper uit de familie Scolopacidae, dus verwant aan de Houtsnip. Zijn bruine, zwart gestreepte verenpak is in alle seizoenen ongeveer hetzelfde en levert doeltreffende camouflage. Je krijgt hem niet gemakkelijk te zien. Bij gevaar drukt hij zich tegen de grond en in het water kan hij zelfs voor tweederde deel onder het oppervlak verdwijnen. In de voortplantingstijd, van april tot augustus, voert het mannetje geregeld een spectaculaire baltsvlucht uit. Hij gaat op de wiek, vliegt in wijde bochten rond en stort zich dan ineens schuin omlaag met gespreide staart. De lucht die zo tussen de buitenste staartpennen doorsuist, veroorzaakt een trillend, ritmisch, 'blatend' geluid. De baltsvlucht eindigt op de grond, vlak bij het vrouwtje. Bij het onregelmatig zigzaggend opvliegen laat de Watersnip een korte alarmroep horen ('retsj'). Hij zwenkt daarbij nu eens naar links, dan weer naar rechts, met schuin omlaag wijzende snavel. De zang is een regelmatig herhaald monotoon "tsjik-ke, tsjke-ke, tsjike-ke..." als het tikken van een uurwerk-mechaniek.

Watersnip. 📷 Vera Slaa

Het vrouwtje bouwt een ondiep komvormig nest van plantendelen in een kuiltje op de grond, te midden van dichte begroeiing. Tussen maart en juli legt het vrouwtje een viertal grijsoliifgroene of bruinachtige eieren die ongeveer in twintig dagen worden uitgebroed. Na 19-20 dagen maken de jongen hun eerste vlucht en zijn dan zelfstandig.

Herkenning: Middelgrote, gedrongen steltloper. Leeft verborgen. Heeft een extreem lange snavel en vrij korte poten. De rug is donkerbruin, fijn gebandeerd en gestreept met lichtbruine en vier strogele strepen (vallen minder op dan bij het Bokje). De wenkbrauwstreep is crème van kleur, donkerder dan de wittige streep over de oorstreek. De kruin is zwartachtig met dunne beige lijn over het midden. De borst is beige met donkerder pijlvormige tekeningen. De buik is egaal wit.

Houtsnip

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Houtsnippen zijn de enige steltlopers die in de bossen leven. Maar ook voor hen moet het op de grond wel koel en vochtig zijn. Andere criteria waaraan hun woonomgeving moet voldoen, zijn een rijk aanbod van voedsel (vooral regenwormen) en de aanwezigheid van een goed ontwikkelde kruid- en struiklaag, waarin ze ongezien en dus veilig kunnen rondscharrelen. In de broedtijd verblijven Houtsnippen uitsluitend in het bos, maar daarna verandert hun gedrag. In de herfst voeren ze eigenaardige, dagelijkse trekbewegingen uit naar open terrein. In feite doen ze dat tweemaal per dag: bij zonsop- en zonsondergang. Overdag houden de dieren zich schuil in het onderhout, maar 's avonds begeven ze zich naar naburige graslanden. Daar foerageren ze de hele nacht om pas bij het ochtendkrieken naar het bos terug te keren. Het areaal van de Houtsnip omvat vrijwel heel Europa en grote delen van Azië. De Britse, Franse en Spaanse broedvogels gedragen zich merendeels als standvogel. Onze Houtsnippen trekken bij vorst weg naar het zuiden, maar misschien is het in dit geval beter om van zwerfgedrag te spreken. Tijdens de baltsvlucht 'boldert' de Houtsnip; daarom wordt ook van een 'bolder-vlucht' gesproken. De vogel maakt dan eigenaardige piepgeluiden ("psssiep" of "tsiwiiep"), afgewisseld met laag tonig geknor ("groe-groe-groe").

Deze stemuitingen, bedoeld om vrouwtjes aan te trekken, worden krachtig ten gehore gebracht; het geluid draagt wel 300 meter ver. De broedtijd begint voor de Houtsnip in maart en loopt door tot in augustus. Het nest heeft de vorm van een simpel kuiltje met dorre bladeren bekleed. Het vrouwtje broedt de vier lichtbruine eieren met roestkleurige vlekjes in ongeveer drie weken uit. De jongen zijn nestvlinders.

Houtsnip. © Marc Gottenbos

Herkenning: De Houtsnip is flink groter dan de Watersnip. Het is een gedrongen steltloper met korte poten, een heel lange, taps toelopende, rechte snavel en grote ogen. Hij heeft roodbruine bovendelen cryptisch getekend met fijne strepen en vlekken in grijs, bruin en zwart. De onderzijde is beige met donkere dwarsstrepen. De Houtsnip heeft een brede zwartige kruin met enkele lichtbruine dwarsbanden, niet gestreept zoals bij de Watersnip. De vleugels zijn wat afgerond, donker en fijn gebandeerd.

Bokje

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Het Bokje is de kleinste van de snippen, de relatief kortbenige steltlopers uit de familie Scolopacidae. Het is een bescheiden vogel die zich graag in de dichtst begroeide delen van moerasgebieden teruggrekt. Dat maakt hem moeilijk vindbaar; bovendien is hij met zijn onopvallende bruin en geelwit doortekende verenkleed voortreffelijk gecamoufleerd. Hij is overigens niet mensenschuw en laat zich veelal dicht benaderen. Zijn aanwezigheid merk je vaak pas wanneer hij plotseling haast

vanonder je voet opvliegt, als hij denkt dat het gevaar nu echt te dicht bij komt. Het Bokje stelt hoge eisen aan zijn broedbiotoop en ook de omgeving waarin hij overwintert. Daardoor is hij bijzonder gevoelig voor aantasting van zijn altijd moerassige habitat. Het Bokje plant zich voort in het noorden van Eurazië. Alle populaties in dat uitgestrekte broedgebied trekken vanaf augustus naar het zuiden weg. De eerste vogels komen half september in West-Europa aan, de hoofdmacht arriveert tegen het eind van oktober. De Noord-Europese populaties blijven deels in West-Europa hangen, maar veel Bokjes trekken verder naar het mediterrane gebied of zelfs naar tropisch Afrika. Bokjes eten in hoofdzaak volwassen insectenlarven, weekdieren en wormen. Het menu wordt aangevuld met waterplanten en zaden. Het baltsritueel en het broedgedrag lijkt in feite veel op dat van de Watersnip.

Bokje. © Marc Gottenbos

Herkenning: Het Bokje is heel gemakkelijk te verwarren met de Watersnip. Beide soorten hebben bruine bovendelen met geelwitte vlekjes en lijnen, een bruin gespikkelde borst en een witte buik. Het Bokje is echter een stuk kleiner dan de Watersnip en wordt niet groter dan een Spreeuw. Over de bovendelen lopen 4 strogele lengtestrepen en de staart is geheel donker en puntig. Het mannetje en het vrouwtje zijn uiterlijk gelijk.

Poelsnip

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Poelsnip is een steltloper met een lange, rechte snavel en een overwegend bruinachtig, zwartgevekt, roomwit gestreept verenkleed. De

Poelsnip is als broedvogel reeds uit diverse Europese landen verdwenen en zijn broedareaal in het noorden van Eurazië neemt onophoudelijk in omvang af. Het is een trekvogel die in Afrika ten zuiden van de Sahara overwintert. Omdat de trekroutes niet door West-Europa lopen, wordt de vogel hier weinig gezien. Wie in ons land ooit een Poelsnip te zien krijgt, mag dan ook van geluk spreken. Waarschijnlijk heeft de achteruitgang van de Poelsnip verschillende oorzaken: vernietiging of ontwatering van moerasgebieden ten behoeve van de landbouw, de jacht (vooral tijdens de trek) alsook klimaatsverandering. Een bijzonderheid is de collectieve balts in het voorjaar. Van mei tot in juli komen Poelsnippen 's avonds bijeen op vaste baltsplaatsen of arena's. Elk mannetje bezet daar een klein territorium rond een grasbultje dat hij tegen andere mannetjes verdedigt en waar hij zingt en baltst. De vogels zetten daarbij een hoge borst op, gaan hoog op de poten staan, heffen de snavel op en maken vreemde geluiden. Ze kleppen met beide snavelhelften ('knebben') en vervolgen met fluisterende, periodiek aanzwellende koorzang ('bibberen'). Daarbij zetten ze de veren op, wapperen met de vleugels en spreiden ze de staart.

Herkennen: De Poelsnip is iets groter dan de Watersnip maar 'in de zit' nauwelijks van de Watersnip te onderscheiden. Bij beide is het verenkleed 'cryptisch' getekend door roestbruine veren met zwarte vlekken en roomwitte randjes, die zich op de rug tot witte strepen aaneensluiten. Een verschil is dat de reeksen chevronstreepjes bij de Poelsnip veel verder doorlopen op de buik. De kans is iets groter dat je een Poelsnip ziet vliegen. De vlucht van de Poelsnip is rechtlijnig en meestal kort als hij zich spoedig daarna laat terugvallen in de dekking. Wanneer het dier zijn staart spreidt, zijn de witte zijranden goed zichtbaar.

Grote Grijze Snip

Algemene kenmerken
en (broed)biotoop:

De Grote Grijze Snip is een noordelijke steltloper die soms in Europa verdwaalt. Deze snip broedt in Noordoost-Siberië, Alaska en Noordwest-Canada op vochtige plaatsen in de arctische toendra, bijna nooit ver van de kust. Gewoonlijk overwintert hij in de zuidelijke VS of zuidelijker tot in Midden-

Amerika. Elk najaar komen er wel een paar exemplaren van deze steltloper bij vergissing in Europa terecht. Soms overwinteren ze dan ook hier. Anders dan de Kleine Grijze Snip die een zilte omgeving prefereert, houdt deze steltloper zich tijdens de trek en 's winters meestal bij zoete of brakke wateren op. Vogels die in Europa verdwalen, worden door zeer krachtige hoogtewinden hierheen gedreven. In Nederland was de soort in 2010 al 28 keer waargenomen. Dit jaar is er een exemplaar gezien van 22 juli tot 8 augustus in Ezumakeeg Noord. Grote Grijze Snippen vestigen rond hun nest een territorium met een diameter van 100 tot 300 meter, dat door beide broedparen wordt verdedigd. Afhankelijk van de kwaliteit van de leefomgeving varieert de dichtheid van twee tot veertien nesten per vierkante kilometer. De Grote Grijze Snip eet kleine ongewervelde dieren (insecten en hun larven, slakken, schelpdieren, kreeftachtigen en wormen), maar ook zaden en plant-aardige vezels.

Herkennen: De Grote Grijze Snip is zo groot als de Watersnip met de bouw, de bewegingen en het verenkleed als mengeling van de Watersnip en de Rosse Grutto. De Grote Grijze Snip heeft een zeer lange snavel, een duidelijke wenkbrauwstreep en middellange groenachtige poten. De groenachtige snavel met een stompe, iets verdikte punt is aan het eind iets omlaag gebogen. In de vlucht is er sprake van een smalle witte rugwig zoals bij de juveniele Zwarte Ruiter en een duidelijke witte vleugelachterrand.

Grauwe Franjepoot

Algemene kenmerken
en (broed)biotoop:

Van de drie bestaande soorten franjepoten (Grauwe, Grote en Rosse) is de Grauwe Franjepoot de kleinste. De Grauwe Franjepoten broeden vanaf Shetland en de Hebriden noordwaarts in IJsland en Scandinavië, maar vrijwel alle Europese broedvogels trekken in de herfst weg in zuidoostelijke richting naar de Kaspische en de Zwarte Zee en vervolgens naar de Arabische Zee, zodat ze na stormen niet zo afdwalen als de Rosse Grutto. Dat de Grauwe Franjepoot over uithoudingsvermogen beschikt, bewijst hij door trektochten van duizenden kilometers te maken naar zijn winterverblijven in de tropen. Daar leeft hij 'pelagisch', op volle zee, wat voor steltlopers zeer ongewoon is. In onze

streken is de soort een schaarse doortrekker. De meeste exemplaren worden op de Waddeneilanden, het Lauwersmeer en de Deltawateren gezien, vooral in augustus en september. In de voortplantingstijd eten Grauwe Franjepoten in hoofdzaak insecten en hun larven, alsook ongewervelde waterdiertjes zoals watervlooien. In de winter tijdens hun verblijf op zee, eten Grauwe Franjepoten in hoofdzaak planktondiertjes. Op het water draaien ze vaak snel om hun as; door dat tollen veroorzaken ze een kleine draaikolk waarin de planktondiertjes komen bovendrijven. Zoals bij de franjepoten gebruikelijk is het vrouwtje kleuriger dan het mannetje en zijn de rollen omgedraaid: het mannetje zit op de eieren en brengt de jongen groot. De jongen zijn nestvlieders en dus weldra in staat te lopen. Tot ze vliegvlug zijn, worden ze door hun vader bewaakt.

Grauwe Franjepoot. 📷 John Hermans

Herkenning: De Grauwe Franjepoot is iets kleiner en fijner gebouwd dan de Rosse Franjepoot en heeft een zeer dunne, niet zijdelings afgeplatte, altijd geheel zwarte snavel. Adult in de zomer: kruin, oorstreek, zijborst en mantel loodgrijs met een witte keel. Variabele hoeveelheid roodbruin of roodoker op zijhals; bij de vrouwtjes dieper en fraaier getekend dan bij de mannetjes. Adult in de winter (zelden te zien in Europa): grijze bovenzijde met lichte mantel- en schouderlijnen.

Rosse Franjepoot

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Rosse Franjepoot broedt in moerassige terreinen en op de toendra langs kusten in het Noordpoolgebied. De Europese broedpopulatie wordt

op enkele honderden paren geschat; voor de wereldpopulatie lopen de schattingen uiteen van 100.000 tot 1 miljoen dieren. De vrouwtjes beginnen al vanaf juni uit de broedgebieden weg te trekken. De mannetjes en de jongen volgen later, in juli en augustus. Voor het eind van november hebben de meeste dieren hun winterkwartieren bereikt. De Rosse Franjepoot overwintert op volle zee. Dankzij de zwemvliezen aan zijn tenen kan de Rosse Franjepoot goed zwemmen. Hij neemt zijn voedsel van het wateroppervlak op. De grenzen van het overwinteringsgebied zijn nog onduidelijk, maar in elk geval valt de Atlantische Oceaan ten westen van Afrika er binnen (vooral ter hoogte van Mauritanië, Senegal en Zuid-Afrika). Vanaf maart beginnen de dieren aan de terugreis naar de broedgebieden. De Rosse Franjepoot is langs de West-Europese kusten een zeldzame doortrekker. Boven Het Kanaal en in de Golf van Biskaje worden wel geregeld exemplaren waargenomen. Bij ons worden ze minder gezien en vaker individueel. Bij alle franjepoten en nog wel meer steltlopers die in het hoge noorden broeden, zijn de rollen van de vrouwtjes en de mannetjes omgedraaid. Hier zijn het de vrouwtjes die baltsen en de mannetjes die broeden. Het vrouwtje legt met tussenpozen van een etmaal drie of vier eieren, daarna laat ze het nest in de steek. Het mannetje neemt de taak van het broeden op zich, een werkje dat twintig dagen duurt.

Rosse Franjepoot. 📷 Marc Gottenbos

Herkenning: Bij de Rosse Franjepoot is het vrouwtje niet alleen groter, maar ook levendiger gekleurd dan het mannetje, wat bij vogels maar weinig voorkomt. In het zomerkleed heeft het vrouwtje een diep steenrode hals en dito onderdelen, witte wangen en een sterk daarmee contrasterende, zwarte bovenkop. De snavel is geel met een zwarte punt. Het mannetje is 's zomers fletser,

oranjebruin van kleur, met een lichtere, geelwit gestreepte bovenkop en vuilwitte wangen. In het winterkleed zijn beide geslachten uiterlijk eender en soberder gekleurd met een effen grijze rug en witte onderdelen. Op de kruin blijft dan alleen een grijs kalotje over en al het zwart heeft zich teruggetrokken naar een komvormige vlek achter het oog. De snavel is nu donker met alleen nog wat geel bij de basis.

Dick Slaa

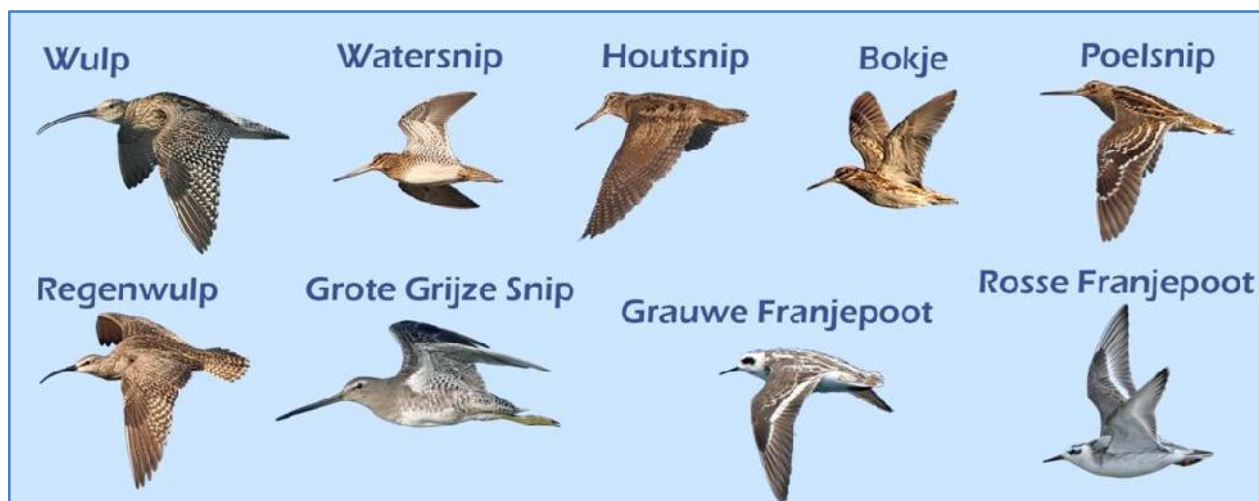
Bronvermelding:

Vogeldeterminatie - Keith Vinicombe, Alain Harris en Laurel Tucker.

Handboek voor vogels van Nederland - Luc Hoogenstein en Ger Meesters.

ANWB vogelgids van Europa - Lars Svensson.
Vogels van Europa - Editions Atlas

Soort	Typering	Verenkleed	Poten	Kop/snavel
Wulp 48-57 cm	Overwintenaar, broedvogel, weidevogel	Bovenzijde grijsbruin, onopvallend gekleurd	Hoge grijsblauwe poten	Dunne naar beneden gebogen snavel
Regenwulp 37-45 cm	Doortrekker 3-5 en 8-9	Donkergevekt	Middellange poten	Kruinstrepen/wenkbrauwstreep, snavel aan uiteinde gebogen
Watersnip 23-28 cm	Trekvogel, wintergast, Broedvogel moeras	Bruin met zwarte vlekken, buik egaal wit	Lichte groene poten	Lengtebandering kop, zeer lange rechte bruine snavel
Houtsnip 33-38 cm	Bosvogel/broedvogel Wintergast/doortrekker	Kleurenschema van dood blad	Korte poten	Dwarse bandering kop, lange rechte bruine snavel
Bokje 18-20 cm	Doortrekker 4-5 en 9-10	Metallic groen/paars met brede roomgele rugstrepen	Relatief korte poten	Donker petje, kortere snavel
Poelsnip 26-30 cm	Dwaalgast/schemer-dier 4-5 en 7-10	Gebandeerde buik, witte toppen handdekveren	Groen-grijze poten	Middellange rechte snavel
Grote Grijze Snip 27-30 cm	Dwaalgast, 4-5 en 8-10	Mengeling van Watersnip en Rosse Grutto	Middellang groen-achtige poten	Zeer lange rechte groenige snavel, roomwitte wenkbrauwstreep
Grauwe Franjepoot 17-19 cm	Herfsttrek aug.-sept.	Zomer witte kin / grijs zwart. Winter egaal grijs-wit	Grijze poten, zwemvliezen	Zomer hals en keel roestbruin, snavel lang, dun en zwart
Rosse Franjepoot 20-22 cm	Na najaarsstorm okt.-dec.	Zomer steenrode hals en buik. Winter egaal grijs-wit	Lichte grijze poten, zwemvliezen	Winter zwarte oogvlek, snavel kort en dik. Zomer geel.

Excursie Bargerveen

25 juni 2017

Op 25 juni 2017 stond op het jaarprogramma een excursie naar het Bargerveen. In vier auto's, gevuld met zo'n zestien personen werd koers gezet naar het Bargerveen, gelegen in het uiterste zuidoosten van Drenthe, iets onder Emmen. Het is één van de twee gebieden in Nederland waar nog levend hoogveen is.

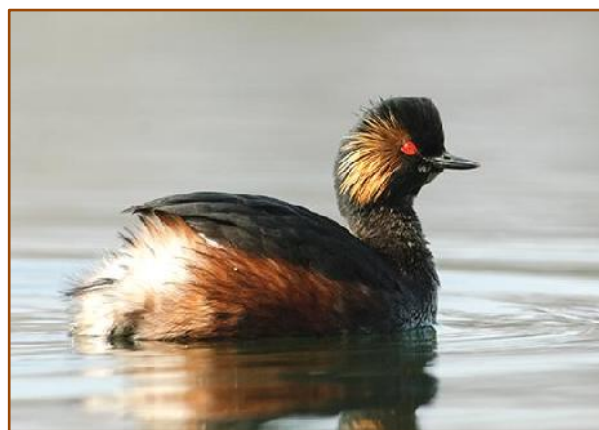
Ooit was meer dan de helft van ons land bedekt met ondoordringbaar hoogveen. Rond 1850, toen de vraag naar turf steeds groter werd, begon de grootschalige ontginning van dit gebied. Het Bargerveen bleef gespaard, doordat aan het begin van de 20e eeuw steenkool aan een snelle opmars begon. Het gevolg was, dat er een eenzijdig landschap van vochtige en droge hei en berkenbossen ontstond, waarin het oorspronkelijke veenmos zo goed als verdwenen was.

In 1968 werd een deel van het veengebied opgekocht door de overheid en overgedragen aan Staatsbosbeheer. Door verschillende maatregelen, zoals het omhoog brengen van het waterpeil via een dammenstelsel, is het veen weer tot 'leven' gekomen. In de ondiepe, natuurlijke bassins die door de indamming ontstonden, vond explosieve groei van veenmos plaats.

Na zo'n twee uur rijden bereikten we het gebied en voordat we de auto's konden parkeren, zagen we al de belangrijkste broedvogel van het Veen, de Grauwe Klauwier. Vele tientallen Grauwe Klauwieren broeden hier.

Via de parkeerplaats liepen we naar een schuilhut. In de hut was niet zoveel te zien. Buiten de hut zagen we onder andere Blauwborst, Rietgors en Grasmus. Ook hier liet de Grauwe Klauwier zich zien. Via een zijweg mooi het gebied in gegaan. Het water en het veen is goed te zien, evenals de vele libellen, kikkers en mooie plantjes. We hadden een libellenkenner onder ons, Stefan van Schaik. Dus voortaan worden de libellen ook op naam gebracht. Niet alleen kwam het water van onderen. Halverwege de tocht moesten we schuilen

langs een haag om de grote druppels tegen te gaan. Gelukkig klaarde het snel op en konden we waarlijk onder een zonnetje onze tocht volbrengen. De Watersnip was aan het baltsen en deed zijn bijnaam hemelgeit eer aan. De buitenste staartpennen van de Watersnip zijn gedraaid en als hier lucht doorheen stroomt, geeft dit een mekkerend geluid. Op de vele watertjes ontwaarden we ook een Geoorde Fuut.

Geoorde Fuut. 📷 Marc van Els

Uiteraard verschillende Roodborsttapuiten en langs de bermen Welriekende Nachtorchis. Peter van de Braak zag een boom waar wel zes grote nestkasten bij elkaar hangen. Na later bleek zijn deze opgehangen ter compensatie voor Kauwtjes. Er was een oude stal afgebroken, waardoor de Kauwen een ander onderkomen kregen aangeboden. Op het eind van de wandeling zag John Hermans nog net een verdwijnende Adder. Helaas ging dit te snel voor vele anderen.

Het was iets na de middag en we hadden nog een lange reis voor de boeg, zodat besloten werd om eerst gebak en koffie/thee/chocolademelk te nuttigen. In Zwartemeer bij de theetuin hebben we heerlijk gesmuld van eigen gemaakt gebak. We zaten buiten en de Huiszwaluwen vlogen mooi om ons heen. Na een voorspoedige terugreis kwamen we weer aan in Uden. Voor herhaling vatbaar.

Jan-Willem Hermans

Overzicht van al onze werkgroepen

Het Bestuur

Het bestuur verzorgt de algehele coördinatie van de vereniging, zij stimuleert tal van activiteiten en legt contacten met derden. Tevens organiseert het bestuur de ledenactiviteiten, zoals excursies, cursussen en dialezingen. Genoemde activiteiten worden mede uitgevoerd door middel van een aantal werkgroepen, te weten:

De Inventarisatiewerkgroep organiseert diverse vogeltellingen in de Maashorst. Deze inventarisaties hebben tot doel een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de vogelstand in een bepaald gebied. De verkregen informatie wordt ter beschikking gesteld aan SOVON, Staatsbosbeheer en Gemeentes. Zij gebruiken de informatie ten behoeve van beheersplannen.

Coördinator Arend Vermaat, ☎ 0413-377116

Sinds 1986 heeft de Vogelwacht een kunstmatige oeverzwaluwwand op 'Hemelrijk' te Volkel. De werkgroep inventariseert de daar en elders broedende Oeverzwaluwen. Daarnaast wordt regelmatig onderhoud uitgevoerd aan de oeverzwaluwwand. Ook wordt onderzoek naar Huiszwaluwen gedaan in Uden en omliggende gemeenten en plaatst de werkgroep kunstnesten voor deze soort. Coördinator Marc Poulussen, ☎ 0413-274046

Werkgroep uilen

Het plaatsen en onderhouden van nestkasten in kerken, boerderijen en schuren is een van de belangrijkste taken van deze werkgroep. Momenteel heeft de werkgroep de beschikking over ca. vijftig kerkuilenkasten, die verdeeld zijn over Uden, Volkel, Odiliapeel, Boekel en Venhorst. Alle broedgegevens worden geregistreerd en aan de betreffende instanties doorgegeven. Daarnaast is het geven van advies aan belangstellenden een belangrijke activiteit.

Coördinator John Opdam, ☎ 0413-255179

Deze werkgroep verschaft nestgelegenheid aan vogels en dan met name holenbroeders, zoals Koolmees, Pimpelmees en Zwarte Mees, Bonte Vliegenvanger etc. Dit gebeurt door diverse soorten nestkasten te maken en op geschikte locaties te bevestigen. Op dit moment heeft de werkgroep het beheer over zo'n 600 nestkasten. Tevens het inventariseren en administreren van broedgevallen in deze kasten.

Coördinator Leo Ballering, ☎ 0413-368248

Werkgroep Senioren

Een actieve groep senioren binnen de Vogelwacht die iedere maandagmorgen in de Maashorst gaat wandelen voor het sociale contact, maar ook om van de natuur (flora en fauna) te genieten. Daarnaast wordt assistentie verleend bij het maken van diverse soorten nestkasten en helpt men mee met de verschillende werkgroepen. Ook wordt ondersteuning verleend bij het uitvoeren van inventarisatiewerkzaamheden.

De minimum leeftijd voor deelname is 55 jaar. Coördinator Wil Verbossen, ☎ 0413-268414

Naast het inventariseren van een zevental soorten roofvogels, welke in ons werkgebied voorkomen, wordt aandacht besteed aan het maken en plaatsen van nestkasten of horsten, alsmede het controleren en registreren ervan. Verder is assisteren bij het ringen van jonge roofvogels ook een taak van de groep. Het betreft hier voornamelijk de Buizerd, Havik, Sperwer, Torenvalk, Wespandief, Boomvalk en Slechtvalk.

Coördinator William v.d. Velden, ☎0413-343308

De Maashorstraven waren in het voorjaar van 2012 de eerste Raven sinds negentig jaar in Noord-Brabant. Deze iconen van de Maashorst wordt elk jaar op de voet gevolgd door leden van de werkgroep. In samenwerking met de Raven Werkgroep van de Werkgroep Roofvogels Nederland worden de jongen geringd en de terugmeldingen verzameld.

Coördinator Leo Ballering, ☎0413-368248

Elk jaar vanaf 1 augustus tot en met 1 december worden op de telpost op de Brobbelbies alle overtrekkende vogels geteld. De dagelijkse telling is van zonsopgang tot zonsondergang. Hierdoor wordt een prachtig beeld verkregen van de jaarlijkse vogeltrek over de Maashorst.

Coördinator Toy Jansen, ☎06-25054624

Werkgroep Publiciteit

Een belangrijk communicatiemiddel binnen de Vogelwacht is 'Het Bruujssel'. Dit clubblad wordt viermaal per jaar uitgebracht in een oplage van ca. 300 exemplaren. Verder verzorgt de werkgroep publiciteit rondom de activiteiten die op touw worden gezet. Dit resulteert in berichtgeving in de dag- en weekbladen, kabelkranten, radio en televi-

sie. Daarnaast verzorgt deze werk-groep de website, een belangrijke bron van informatie voor de Vogelwachtleden en beheert ze de diverse WhatsApp groepen. De activiteiten van deze werkgroep worden vanuit het bestuur gecoördineerd.

Jeugdvogelwacht Uden e.o.

De Jeugdvogelwacht is een zelfstandige werkgroep binnen Vogelwacht Uden. Zij is bedoeld voor jongeren tussen de pakweg acht en vijftien jaar en heeft als doel de jeugd kennis te laten maken met alle facetten van de natuur. Iedere derde zaterdagmorgen van de maand trekt men het veld in om naar vogels te kijken, bomen te herkennen of paddenstoelen te zoeken. Men tracht het besef en waardering voor de natuur bij de jeugd te vergroten. Zij gaan daarbij 'echt naar buiten'!

Coördinator Peter van de Braak, ☎0413-253586

Deze werkgroep bestaat inmiddels 25 jaar en is sinds december 2013 een zelfstandige stichting geworden. Zij houdt zich bezig met behoud, herstel en ontwikkeling van kleine landschapselementen in de omgeving van Uden. Hiertoe worden o.a. wilgen geknot, elzensingels teruggezet en poelen gegraven. Daarnaast participeert het sVLU in de Stichting Udense Kersenboomgaard. Zij onderhoudt daartoe een kersenboomgaard aan de Patrijsweg te Uden.

Coördinator Willem Peters, ☎0413-252529

Werkgroep Natuur & Milieu

Een gezamenlijke werkgroep met het IVN-Uden. Het doel van deze werkgroep is om natuur- en milieuplannen van bijvoorbeeld de Gemeente Uden of provincie te toetsen en van commentaar te voorzien. Kansen en bedreigingen op natuurgebied worden besproken en waar nodig actie ondernomen. Daarnaast wordt onder andere flora- en faunaonderzoek verricht in de verschillende natuurgebieden met als doel het geven van beheeradviezen.

Coördinator Joep van Lieshout (a.i.)

☎0413-269153

Vogelwacht Winkel

trek in vogelwereld

De winkel is er voor leden. Voor elk jaargetijde en elke vogelactiviteit heeft de winkel artikelen, die u zullen aanspreken. Neem nu de vogeltrek. Kom beslagen ten ijs en neem gerust contact op met de winkel: winkel@vogelwachtuden.nl of kijk op de website voor een uitgebreider overzicht www.vogelwachtuden.nl

ANWB Vogelgids van Europa

De klassieker voor het herkennen van vogels. Deze gids mag in uw boekenkast niet ontbreken. Alle Europese vogels staan erin. In de tekeningen staat aangegeven waar u voor de herkenning op moet letten. Ledenprijs € 27,50 (elders € 32,99)

Steltlopers van Europa

Is het eerste en meest complete Nederlandstalige handboek dat alle 82 Europese steltlopers beschrijft incl. dwaalgasten. Het boek bevat ruim 600 schitterende detailfoto's, complete soortbeschrijvingen waarbij de soorten met elkaar vergeleken worden, vliegbeelden, silhouetten en vogelgeluiden. Ledenprijs € 40,- (op bestelling, elders € 44,95)

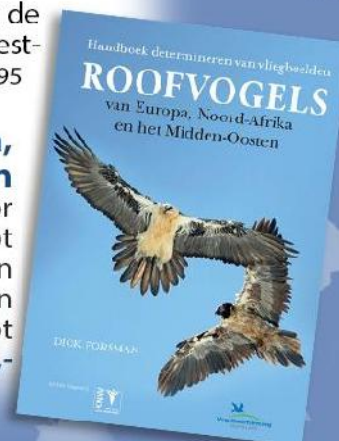

Veldgids Diersporen

Het standaardwerk over diersporen! Geschreven door dé Nederlandse deskundige (en Vogelwachtlid!) Annemarie van Diepenbeek. Beschrijft sporen van de zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen van West-Europa. Ledenprijs € 27,00 (op bestelling, elders € 34,95)

Handboek Roofvogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten

Dick Forsman schreef een uniek roofvogelboek voor het determineren van vliegbeelden. Het helpt beginners en gevorderden bij het herkennen van de vliegbeelden van de 60 roofvogelsoorten van onze regio: Europa, Noord-Afrika en Midden- tot Centraal-Azië. Ledenprijs ca. € 42,-

Wist u dat:

U altijd boeken kunt bestellen bij de winkel. Bijvoorbeeld van uw vakantiebestemming, over fotografie of speciale vogelsoorten.

Tip!

De winkel staat open voor suggesties van leden over artikelen, die in het assortiment opgenomen kunnen worden.

De Vogelwachtwinkel bevindt zich fysiek bij:

Koos Doorten

Kruisstraat 13, 5388 CH Nistelrode

Telefoon: 0412-650180

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van SUPER-TELE-FOTOGRAFIE open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,...50,...60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Nobru
TECHNISCH PERSONEEL BV

Dé specialist voor technische functies

- **Opdrachtgevers** kunnen vacature(s) voorleggen aan Nobru waarna zij zich toelegt op het, binnen de gestelde termijn en budget, adequaat vervullen van de personeelsbehoefte.
- **Werkzoekenden** met een technische of technisch/commerciële achtergrond kunnen bij Nobru terecht voor advies en bemiddeling naar een duurzame baan bij een van haar opdrachtgevers.

De belangrijkste vakgebieden waarbinnen Nobru Technisch Personeel werkzaam is, zijn:
Elektrotechniek, Werktuigbouwkunde, Bouwkunde en Civiele Techniek.

Nobru Technisch Personeel B.V.
Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73
5400 AB Uden

Telefoon: 0413-243610

E-mail: info@nobru.nl
Internet: www.nobru.nl

**HONDEN & KATTEN
SPECIAALZAAK
UDEN**

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	€ 34,00
20 kg Krokante brok:	€ 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	€ 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	€ 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	€ 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	€ 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	€ 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

U bent ook van harte welkom in onze winkel:
Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

**premium honden en katten voeders,
ZO'N KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!**

**Meer informatie en VOORDELIG online-shoppen (> 1.000 artikelen):
www.4feedt.nl Of vraag een folder aan: 0413-266 398**

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag advies én alles voor een voordelige prijs

 De Kleuter
tuincentrum

OOK VOOR TUINONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en kennis van zaken heeft?

Laten we kennismaken!

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413- 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Voor boeken en tijdschriften gaat u naar:

Boekhandel Bert van der Heijden

Mondriaanplein 12, 5401 HX UDEN

Telefoon: 0413-260907

Internet: www.libris.nl

E-mail: bertheijden@libris.nl

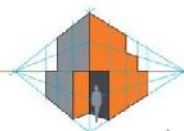

Ons team van bedrijfsadviseurs staat voor u klaar!

Kwaliteit, Vertrouwen & Betrokkenheid

Velmolenweg 50 | Saffierborch 26
5404 LD Uden | 5241 LN Rosmalen
0413-268343 | 073-6422695
uden@bolkendebekker.nl | rosmalen@bolkendebekker.nl
www.bolkendebekker.nl

mickers architectuur

..... bij Lamber Mickers
krijg je mooi de ruimte

www.architectmickers.nl

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Website: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL

Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

*Wij bieden u
met zekerheid
het beste
rundvlees uit
Nederland*

FRANS KNOBBOUT
SLAGER

Drossaard 12, 5403 ET Uden
tel. 0413-267354
www.knobbboutslager.nl

 foto de vakman
Uden - Wijchen

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

**Deskundig
advies
lage
prijzen**

www.fotodevakman.nl
voor wie goedkoop een camera wil kopen....

- Loonbedrijf
- Transport
- Opzetstation

Duifhuizerweg 8
5406 TB Uden
Tel 0413 363785
Fax 0413 342047
info@kanters-bedrijven.nl
www.kanters-bedrijven.nl

wim de wilt
tweewielers

Tweewielers Wim de Wilt v.o.f.
Kerkstraat 4, 5401 BE UDEN

Telefoon: 0413-262620
Telefax: 0413-255560
E-mail:
tweewielerswimdewilt@gmail.com

snijders metaal

IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN

Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel. 0413-262780

de Bruin verzekeringen

Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen

Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOOIEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
6413 CK Zeeland Nbr
Tel (0466) 45 31 15 www.tonnywillemsen.nl

WILLEMSSEN

TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 - 6411 CK Zeeland Nbr - Tel (0466) 45 31 15 www.tonnywillemsen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
 - Tuingereedschap
 - Berekening benodigdheden
 - Reparatie van tuin- en parkmachines
 - Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
 - Veetondeuses scharen, messen, etc.
 - Levering en verkoop Shell/campinggas
 - Levering en verkoop petroleum/gasolie
 - 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n
bank/giro- of andere betaalcad

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo **JUMBO**

**"DE BESTE SUPERMARKT
VAN BRABANT"**

Jumbo, Roland de Laak

Drossaard 14-18

5403 ET UDEN

Telefoon: 0413-267837

COCK ULAND

de fietsenwinkel

Drossaard 47

5403 ES Uden

Tel. 0413-267088

**Hans van den Heuvel
Machinale Timmerwerken**

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

Leurke 2A

5427 EE BOEKEL

Tel.: 0492-323861

Fax: 0492-324013

Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

Kinderboerderij Uden

**Artillerieweg 3, 5403 PB Uden
tel: 0413 - 250047**

Open: ma-vrij vanaf 10.00 uur

za en zo vanaf 13.00 uur

Sluiting: zomer 17.00 uur

winter 16.30 uur

www.kinderboerderij-uden.nl

Graphiset bv is een modern grafimedia bedrijf met een fullservice dienstverlening. Met meer dan 50 innovatieve, creatieve en kwaliteitsgedreven medewerkers voorzien wij in de communicatie-behoefte van ondernemingen variërend van MKB tot multinational.

ADVIES

Graphiset biedt u niet alleen een breed scala aan hoogtechnologische oplossingen, maar kan ook van dienst zijn met professioneel advies.

DRUKWERK

Naast de toepassing van moderne communicatietechnologieën, speelt drukwerk nog steeds een cruciale rol. Graphiset is al 30 jaar actief met het realiseren van offset en digitaal drukwerk.

ETIKETTEN

Met etiketten-op-rol bieden wij u unieke mogelijkheden. Denk aan etiketten op maat voor speciale reclamedoeleinden, productetiketten voor diverse branches. Van één tot en met full colour, in ieder gewenst formaat!

INTERNET

Ook voor uw onderneming is een website onmisbaar! Als presentatiemedium of als verkoopinstrument. Onze specialisten zijn u graag van dienst met de ontwikkeling van een fraaie, efficiënte website die eenvoudig is te vinden en te gebruiken.

Graphiset bv • Frontstraat 2b, 5405 PB Uden • T (0413) 264 293 • info@graphiset.nl • www.graphiset.nl

WERVING & SELECTIE, DETACHERING

MTS-HTS-TU personeel

Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73, 5400 AB Uden

Telefoon: (0413) 24 36 10
Internet: www.nobru.nl

